Bijlage: 5

Nader onderzoek diverse soort(groep)en

Bestemmingsplanwijziging Meeslouwerpolder
Leidschendam-Voorburg

Rapportnummer:	20171556/rap02
Versie:	2
Datum rapport:	6 december 2019

Auteur:	S. (Sjoerd) van Donselaar, K. (Kees) Dekker
Projectleider:	P.I. (Pim) Godschalk
Kwaliteitscontrole:	D. (Douwe) Schut

Opdrachtgever:	Gemeente Leidschendam-Voorburg Dhr. D. van Berlo Postbus 1005 2260 BA Leidschendam

Dit rapport is digitaal gegenereerd en derhalve niet voorzien van een handtekening. De inhoud van de rapportage is aantoonbaar gecontroleerd en vrijgegeven.

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING 1

1.1 Aanleiding 1
1.2 Doel 1
1.3 Leeswijzer 1

2 HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE SITUATIE 2

2.1 Beschrijving huidige situatie 2
2.2 Toekomstige situatie 3

3 METHODE 4

3.1 Vleermuisonderzoek 4
3.2 Gierzwaluwonderzoek 6
3.3 Huismusonderzoek 7
3.4 Overige broedvogels 7
3.5 Flora 7
3.6 Rugstreeppad 8
3.7 Platte schijfhoren 8

4 RESULTATEN NADER ONDERZOEK VLEERMUIZEN 9

4.1 Waarnemingen 9
4.2 Verblijfplaatsen 10
4.2.1 Inleiding 10
4.2.2 Zomerverblijfplaats 10
4.2.3 Paarverblijfplaats 10
4.2.4 Winterverblijfplaats 11
4.3 Vliegroutes 12
4.4 Foerageergebied 13

5 RESULTATEN NADER ONDERZOEK BROEDVOGELS 14

5.1 Gierzwaluw 14
5.1.1 Waarnemingen 14
5.1.2 Locaties nestplaatsen gierzwaluw 14
5.2 Huismus 14
5.2.1 Waarnemingen 14
5.2.2 Locaties huismussen in de omgeving 15
5.3 Overige vogelsoorten jaarrond beschermd (cat. 1-4) 15
5.3.1 Kerkuil 15
5.3.2 Ransuil 15
5.3.3 Boomvalk 15
5.4 Overige vogelsoorten niet-jaarrond beschermd (cat. 5) 16

6 RESULTATEN OVERIGE SOORTEN 17

6.1 Flora 17
6.2 Rugstreeppad 18
6.3 Platte schijfhoren 18

7 EFFECTENANALYSE EN MITIGERENDE MAATREGELEN 20

7.1 Vleermuizen 20
7.2 Effecten jaarrond beschermde broedvogels 21
7.3 Flora 22
7.4 Rugstreeppad 22
7.5 Platte schijfhoren 22

8 CONCLUSIES 23

9 LITERATUUR 25

Bijlage 1. Notitie gebiedenbescherming

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

De gemeente Leidschendam-Voorburg is bezig met de voorbereidingen van een planologische procedure voor het glastuinbouwgebied Meeslouwerpolder. Het voornemen is om op termijn de aanwezige glastuinbouw te saneren waarbij sloopwerk en mogelijk herverkaveling plaatsvindt. De vrijgekomen grond zal bestemd worden voor woningbouw. Om dit mogelijk te maken is een bestemmingsplanwijziging nodig. Op dit moment zijn er nog geen concrete ontwikkelingen gepland. Om te bepalen of de voorgenomen bestemmingsplanwijziging kan leiden tot een overtreding van de vigerende natuurwetgeving, is een quickscan Wet natuurbescherming uitgevoerd.

Uit de quickscan die ATKB heeft uitgevoerd blijkt dat de werkzaamheden die in het kader van de bestemmingsplanwijziging uitgevoerd worden mogelijk effect hebben op (functies van) beschermde soorten (zie ATKB rapport kenmerk 20171556/rap01, d.d. 14 maart 2018). Om daar uitsluitsel over te geven is nader soort(groep)gericht onderzoek uitgevoerd naar vleermuizen, jaarrond beschermde broedvogels, platte schijfhoren, beschermde flora en rugstreeppad.

Ook is uit de quickscan gebleken dat effecten op beschermde gebieden niet op voorhand uit te sluiten zijn. In een separate notitie (bron) is de voorgenomen bestemmingsplanwijziging getoetst aan de doelen van deze gebieden. Deze notitie is toegevoegd als bijlage 1.

1.2 Doel

Het doel van het nader onderzoek is meerledig:

1. Tijdens de veldonderzoeken wordt vastgesteld of en in welke mate beschermde soorten aanwezig zijn, waarbij tevens wordt gekeken naar de functie (o.a. voortplantingshabitat, verblijfplaats, rust- en foerageergebied, vliegroute) voor de betreffende soort.

2. Op basis van de aanwezige beschermde soorten en functies wordt een effectanalyse uitgevoerd. Hierbij wordt gekeken of negatieve effecten als gevolg van de voorgenomen bestemmingsplanwijziging te verwachten zijn. Omdat nog niet precies duidelijk is welke ruimtelijk ingrepen waar en wanneer gaan plaatsvinden is de effectanalyse vrij globaal gehouden.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk twee is een beknopte beschrijving van het plangebied weergegeven en een overzicht van de voorgenomen bestemmingswijzigingen. In hoofdstuk 3 wordt de methode van het nader onderzoek beschreven. Vervolgens worden resultaten van dit onderzoek besproken in hoofdstuk 4 (vleermuizen), hoofdstuk 5 (jaarrond beschermde broedvogels) en hoofdstuk 6 (overige soortgroepen).
In hoofdstuk 7 worden de effecten bepaald van de voorgenomen bestemmingswijziging. Hier worden waar mogelijk ook maatregelen voorgesteld om zorgvuldig te handelen ten aanzien van beschermde soorten. Het laatste hoofdstuk geeft een samenvattende conclusie van de bevindingen uit deze rapportage.

2 HUIDIGE EN TOEKOMSTIGE SITUATIE

2.1 Beschrijving huidige situatie

De gemeente Leidschendam-Voorburg is bezig met de voorbereidingen van een planologische procedure voor het glastuinbouwgebied Meeslouwerpolder. Het voornemen is om middels een bestemmingsplanwijziging de mogelijkheid te bieden aan tuinders om hun bedrijf te saneren, in ruil voor woningbouw. Hierbij kunnen sloopwerk en mogelijk herverkaveling plaatsvinden. De vrijgekomen grond zal bestemd worden voor woningbouw. Om dit mogelijk te maken is een bestemmingsplanwijziging nodig.

De omliggende polder maakt tevens onderdeel uit van het bestemmingsgebied, maar blijft in gebruik als polder. Er is geen toename in bebouwd gebied voorzien. Het gaat alleen om een functiewijziging van bestaande verharde en bebouwde gebieden.

Binnen het bestemmingsgebied (zie figuur 2-1) zijn vier deelgebieden onderscheiden, welke op de volgende pagina worden beschreven.

Figuur 2-1. Ligging plangebied en indeling deelgebieden. Bron ondergrond: Google Maps.

1. Tuinbouwweg
   Binnen dit deelgebied zijn voornamelijk glastuinbouw, woningen, bedrijfspanden en schuren aanwezig. Ook ligt er één boerderij.

2. Veilingweg/Huyssitterweg
   Dit deelgebied is centraal gelegen binnen het plangebied, door het gebied lopen de Veilingweg en Huyssiterweg. Binnen de grenzen zijn voornamelijk glastuinbouw, woningen, bedrijfspanden en schuren aanwezig.

3. Polder noordoost
   Dit deelgebied omvat alle weilanden aan de noordoostzijde van het plangebied.

4. Polder zuidwest
   Dit deelgebied omvat alle weilanden aan de zuidwestzijde van het plangebied; er is ook een boerderij met paardenren aanwezig.

De vegetatie in deelgebieden 3 en 4 bestaat hoofdzakelijk uit een zeer monotone grasbegroeiing; er zijn vrijwel geen kruiden aanwezig. Langs de watergangen zijn zeer beperkt oeverplanten als gele lis, rietgras en mogelijk zwanenbloem aanwezig. Enkele percelen in deelgebied 3 worden beweid met schapen; in deelgebied 4 worden de meeste percelen beweid met schapen of paarden. De poldersloten zijn vrij smal en recht, hebben weinig doorzicht en steile oevers. De wetering waar de smalle sloten op uitkomen is een stuk breder (4 meter) en dieper.

Voor een meer uitgebreide omschrijving van het plangebied en voor foto's van het gebied zie de quickscan rapportage (20171556/rap01/v1, versie 1, d.d. 14 maart 2018).

2.2 Toekomstige situatie

De gemeente wil een nieuw bestemmingsplan opstellen waarin woningbouw toegestaan is. Op dit moment zijn er nog geen concrete ontwikkelingen gepland. Het doel van de gemeente is om, zodra glastuinbouw bedrijven stoppen, deze te saneren en te herontwikkelen met woningbouw. Ten behoeve van deze ontwikkeling zullen de kassen en bijbehorende bedrijfspanden gesloopt worden. De ontwikkeling heeft alleen betrekking op reeds bebouwde delen van het plangebied, de polders zullen onbebouwd blijven.

De verwachting is dat de glastuinbouwbedrijvigheid in deelgebied 1 Tuinbouwweg als eerste zal stoppen. Deze verwachting is gebaseerd op het gegeven dat daar de oudste glastuinbouwbedrijven aanwezig zijn. In het kort betekent dit de volgende uitgangspunten bij de effectanalyse:

- Geen toename verhard oppervlak
- Woningbouw op bestaande glastuinbouwkavels
- Bestaande woningen blijven behouden
- (Kleinschalige) groenzones worden niet aangetast
- Weilanden (deelgebied 3 en 4) vallen buiten de bestemmingswijziging

3 METHODE

3.1 Vleermuisonderzoek

Verantwoording afwijking Vleermuisprotocol
Het vleermuisonderzoek is grotendeels uitgevoerd aan de hand van het landelijk vastgestelde protocol voor vleermuisonderzoek (versie 2017). In het protocol staat beschreven op welke manier vleermuisonderzoek uitgevoerd moet worden om een volledig beeld van de aanwezige soorten en functies van een gebied te krijgen. Het is daarmee een hulpmiddel om te bepalen wat een juridisch redelijke onderzoeksinspanning is als basis voor een eventuele ontheffing op de Wet natuurbescherming.

Het gaat in geval van de Meeslouwerpolder echter om een bestemmingsplanwijziging (glastuinbouw wordt woningbouw), zonder dat er nu al concrete ingrepen of maatregelen zijn voorzien. Het is in deze fase, met zoveel onduidelijkheden, niet zinvol om alle woningen volledig conform het vleermuisprotocol te onderzoeken. De glastuinbouw is niet geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen, terwijl de meeste gebruikerswoningen naar verwachting gewoon behouden blijven. Bovendien zijn de resultaten van een onderzoek naar soorten die beschermd zijn onder de Europese Habitatrichtlijn maar drie jaar geldig. Gezien de tijdsspanne die benodigd is voor een bestemmingsplanwijziging en vervolgens een detail uitwerking van een plan is het niet de verwachting dat er binnen 3 jaar al een concreet project van start gaat met mogelijk negatieve effecten op vleermuizen.

Gekozen is om af te wijken van de vuistregel uit het protocol ten aanzien van de in te zetten personele capaciteit:

“Als in het donker meer dan een kwart van het onderzoeksgebied niet valt te (over)zien of te beluisteren, moet een extra waarnemer ingeschakeld worden. Daarbij geldt voor die extra waarnemer weer dezelfde regel totdat het hele onderzoeksgebied goed in beeld is.” (Vleermuisprotocol, 2017)

In het geval van de Meeslouwerpolder, met veel vrijstaande woningen, zou de personele inzet al snel op 15+ waarnemers per ronde komen. Gekozen is voor twee onderzoekers op de fiets per avond en tijdens de ochtendbezoeken 4 personen. De verwachting is dat met deze inspanning de belangrijkste functies goed in beeld zijn gebracht. Doordat de woningen aan twee wegen liggen en aan de achterzijde grenzen aan glastuinbouw of open gebied, is de verwachting dat vleermuizen de twee wegen gebruiken als vliegroute om het gebied te verlaten, zodat de vleermuizen vanaf die wegen goed onderzocht kunnen worden.

Het onderzoek is gericht op het vinden van (aanwijzingen van) kraamverblijven en de aanwezige soorten, essentiële vliegroutes en foerageergebieden en een globale indruk van de aantallen zomer- en paarverblijven.

Ten aanzien van het aantal bezoeken en de periode is ruimschoots voldaan aan het vleermuisprotocol. Voor het project zijn 6 bezoeken gericht op vleermuizen uitgevoerd, in de periode september 2018 t/m juli 2019. In tabel 3-1 zijn de onderzoeksronden weergegeven.

Onderzoeksmethodiek
Met behulp van een batdetector van het type Pettersson D240x en zichtwaarnemingen kunnen verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen worden vastgesteld. Een batdetector zet de voor mensen onhoorbare geluiden van vleermuizen om in hoorbare geluiden. Aan de hand van frequentie en ritme van de geluiden is het mogelijk om de vleermuissoorten te onderscheiden. Gekoppeld aan de batdetector kunnen met behulp van een opnameapparaat opnames gemaakt worden van in het veld moeilijk te determineren soorten.

Tabel 3-1. Gegevens onderzoeksronden vleermuizen.

Bezoek	Datum	Tijd	Temp °C	Wind	# medew.	Bewolking	Gericht op
Bezoek 1	5-9-2018	22:00-01:00	17	2 N	2	Droog en 4/8 bewolkt	paar- en zomerverblijven
Bezoek 2	26-9-2018	22:00-01:00	14	2 ZW	2	Droog en onbewolkt	paar- en zomerverblijven
Bezoek 3a	15-5-2019	03:45-05:45	12	2 NO	2	Droog en 4/8 bewolkt	kraam- en zomerverblijven dwergvleermuizen (personele inspanning 4 personen verdeeld over twee ochtenden)
Bezoek 3b	17-5-2019	03:50-05:50	11	2 N	2	Droog en onbewolkt	
Bezoek 4	28-5-2019	21:45-23:45	12	3 NO	4	Droog en onbewolkt	Kraam- en zomerverblijven laatvlieger
Bezoek 5	12-6-2019	03:30-05:30	12	2 NW	2	Droog en geheel bewolkt	Kraam- en zomerverblijven dwergvleermuizen
Bezoek 6	11-7-2019	22:00-00:00	20	2 NW	4	Droog en onbewolkt	Kraam- en zomerverblijven laatvlieger
Alle bezoeken							Vliegroutes en foerageergebied

Kraamverblijfplaats dwergvleermuizen en laatvlieger
De optimale onderzoeksinspanning voor dwergvleermuizen (gewone en ruige) wordt geleverd door één avondbezoek en één ochtendbezoek in de kraamperiode uit te voeren (15 mei – 15 juli) met een tussenperiode van tenminste 30 dagen (protocol 2017). De optimale onderzoeksinspanning voor laatvliegers komt grotendeels overeen met die van de dwergvleermuizen. Het verschil is echter dat er twee avondbezoeken in deze periode uitgevoerd moeten worden. In totaal zijn vier bezoeken (2x avond en 2x ochtend) in de periode 15 mei – 15 juli uitgevoerd. De focus lag hierbij op de laatvlieger bij de avondbezoeken en op de dwergvleermuizen bij de twee ochtendbezoeken. Grote aantallen zwermende dieren bij een kraamverblijf zijn in de ochtend goed waar te nemen.

De vier onderzoeken zijn uitgevoerd op 15 mei en 17 mei), 28 mei, 12 juni en 11 juli. De tussenliggende periode tussen ochtend-avond en avond-avond is ruim 30 dagen. Wat betreft de frequentie is het onderzoek ruimschoots conform het vleermuisprotocol uitgevoerd. Het extra ochtendbezoek is uitgevoerd om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van mogelijke kraamverblijven van dwergvleermuizen. Qua personele inspanning is (zoals reeds besproken en toegelicht) afgeweken van het protocol.

Zomerverblijfplaats
De optimale onderzoeksinspanning naar zomerverblijfplaatsen van dwergvleermuizen (gewone en ruige) en laatvlieger wordt geleverd met twee bezoeken in de periode 15 apr – 15 okt met een tussenperiode van tenminste 20 dagen (protocol 2017). Minimaal één onderzoek dient in de kraamperiode uitgevoerd te worden en één in de ochtend.

In totaal zijn 6 (alle) onderzoeken uitgevoerd binnen de optimale periode, waarvan twee in de ochtend en vier in de kraamperiode. Met deze onderzoeksinspanning is ruimschoots voldaan aan de eisen die gesteld worden aan het aantal bezoeken voor dwergvleermuizen (gewone en ruige) en laatvlieger. Qua personele inspanning is (zoals reeds besproken en toegelicht) afgeweken van het protocol.

Paarverblijfplaats
De optimale onderzoeksinspanning wordt geleverd door twee bezoeken in de paarperiode uit te voeren (15 aug – 1 okt) met een tussenperiode van tenminste 20 dagen (protocol 2017).

De twee onderzoeken zijn uitgevoerd op 5 en 26 september 2018. De tussenliggende periode was 21 dagen en beide onderzoeken zijn binnen de optimale periode uitgevoerd. De tijd was meer dan 1 uur na zonsondergang en bovendien tot 1 uur na middernacht (wanneer de roepactiviteit sterk toeneemt).

Hiermee is voldaan aan de bezoekfrequentie voor het aantonen/uitsluiten van paarverblijven van dwergvleermuizen (gewone en ruige) en de laatvlieger. Qua personele inspanning is (zoals reeds besproken en toegelicht) afgeweken van het protocol.

Winterverblijfplaatsen
Dwergvleermuizen kunnen vaak individueel of in kleine groepjes overwinteren. Dergelijke kleine winterverblijfplaatsen zijn vaak aanwezig waar ook zomer- of paarverblijven aanwezig zijn. Er is geen aparte onderzoeksinspanning voor dit type verblijfplaats.
Winterzwermen
Massa-winterverblijven werden niet verwacht in de Meeslouwerpolder. Massa-winterverblijven bevinden zich in de regel in grote gebouwen met een stabiel microklimaat. De woningen in de Meeslouwerpolder zijn veelal vrijstaand of in tweetallen gebouwd en hebben een beperkte massa. In dergelijke bebouwing zijn massa-winterverblijven dus niet te verwachten. Overigens is het onderzoek op 5 september 2018 ook grotendeels kwalificerend voor massa winterverblijfplaatsen, maar bij geen enkel onderzoek zijn aanwijzingen verkregen van grote aantallen vleermuizen in het plangebied.

Vliegroute en foerageergebied
Met de onderzoeksinspanning is voldaan aan de eisen voor vliegroutes en foerageergebieden (2 veldbezoeken waarvan 1 in de kraamperiode en een tussenperiode van 8 weken).

Samenvattend
Met zes veldbezoeken zijn voldoende bezoeken uitgevoerd om een compleet beeld van de meest belangrijke functies van het gebied voor gewone en ruige dwergvleermuis en de laatvlieger te verkrijgen. Andere soorten worden niet verwacht (zie hiervoor de quickscan rapportage).

3.2 Gierzwaluwonderzoek

Het onderzoek naar de gierzwaluw heeft plaatsgevonden volgens de methode zoals beschreven in het Kennisdocument Gierzwaluw van BIJ12 (Bron: Kennisdocument Gierzwaluw *Apus apus*, versie 1.0, Juli 2017. BIJ12 Utrecht).

Het onderzoek omvat drie gerichte veldbezoeken in de periode 1 juni t/m 15 juli. Hiervan vindt minimaal een veldbezoek plaats tussen 20 juni en 7 juli, en met een tussenperiode van minimaal 10 dagen. De veldbezoeken vinden plaats in de avond; dan is de grootste kans aanwezig om het invliegen van de nestlocatie waar te nemen. Inventarisaties kunnen alleen doorgaan bij goede weersomstandigheden (droog, warm, weinig wind). Tijdens het onderzoek wordt gelet op luidruchtige vluchten op dakgoot-, nok- en huishoogte en bezoek van (waarschijnlijke) nestplaatsen door bouncen (aanvliegen), in- en uitvliegende exemplaren. Ook waarnemingen van nesten uit de omgeving worden genoteerd.

Het onderzoek is uitgevoerd door twee ecologen, waarbij elke ecoloog fietsend een van de beide deelgebieden (1 en 2) heeft onderzocht (zie hoofdstuk 2).

Tabel 3-2. Gegevens onderzoeksronden gierzwaluw.

Bezoek	Datum	Tijd	Temp °C	Wind	Bewolking	Gericht op
Bezoek 1	11-6-2019	20:30-23:00	15	2 W	Droog en 3/8 bewolkt	Nestplaatsen gierzwaluw
Bezoek 2	26-6-2019	20:30-23:00	20	2 ZW	Droog en onbewolkt	Nestplaatsen gierzwaluw
Bezoek 3	11-7-2019	20:30-23:00	20	2 ZW	Droog en onbewolkt	Nestplaatsen gierzwaluw

Met de onderzoeksinspanning zoals in tabel 3-2 is weergegeven is voldaan aan de eisen die in het kennisdocument van BIJ12 worden gesteld. Dit komt tevens overeen met de minimale onderzoeksinspanning die is beschreven in de onderzoeksprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus.

3.3 Huismusonderzoek

Het nader onderzoek naar huismus is uitgevoerd aan de hand van de eisen van het Kennisdocument van BIJ12 (Bron: Kennisdocument Huismus *Passer domesticus*, versie 1.0, Juli 2017. BIJ12 Utrecht). Het onderzoek omvat twee bezoeken in de periode 1 april t/m 15 mei met een minimale tussenperiode van 10 dagen. Tijdens het onderzoek wordt gelet op territoriumgedrag van mannetjes (zingen, tjilpen), nestindicerend gedrag (aanvliegen met voedsel, invliegen van nestplek, copuleren etc.) en bedelroepen van jongen. Huismussen zijn honkvast en vrij eenvoudig te onderzoeken, het onderzoek is daarom uitgevoerd door één persoon per ronde per fiets.

Tabel 3-3. Gegevens onderzoeksronden huismus.

Bezoek	Datum	Tijd	Temp °C	Wind	Bewolking	Gericht op
1	30-4-2019	08:00-12:30	9	4 O	Droog en 4/8 bewolkt	Huismussen
2	14-5-2019	07:00-10:00	11	2 ZW	Droog en 4/8 bewolkt	Huismussen

Met de onderzoeksinspanning zoals in tabel 3-3 is weergegeven is voldaan aan de eisen die in het kennisdocument van BIJ12 worden gesteld. Dit komt tevens overeen met de minimale onderzoeksinspanning die is beschreven in de onderzoeksprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus.

3.4 Overige broedvogels

Kerkuil
Volgens het kennisdocument van BIJ12 is afwezigheid van de kerkuil voldoende aangetoond als in de periode begin februari tot half oktober gedurende drie veldbezoeken (’s nachts of ’s avonds) geen waarnemingen worden gedaan. Daarnaast dient overdag eenmaal gezocht te worden naar sporen (uitwerpselen, braakballen) rond potentiele verblijfplaatsen (oude schuren of oude woningen).

De avondbezoeken zijn in combinatie met de vleermuis- en gierzwaluwonderzoeken uitgevoerd, hiervoor zijn dus geen separate rondes uitgevoerd. Het onderzoek naar sporen is gecombineerd uitgevoerd met het flora onderzoek op 23 mei 2019.

Ransuil
Uit de quickscan blijkt dat in het plangebied mogelijk geschikte roestbomen van ransuilen aanwezig zijn. Deze bomen gebruiken ze (soms in grote getale) om te rusten in de winter. Vaak zijn de roestbomen groenblijvend, deze zijn veel aanwezig in het plangebied. Roestbomen zijn vaak goed te herkennen aan poepsporen en veel braakballen op de grond. Daarom kan met 1 onderzoeksronde een goed beeld worden verkregen van mogelijke roestbomen. Dit onderzoek is uitgevoerd op 5 februari 2019.

Cat. 5 soorten (niet jaarrond beschermd, inventarisatie gewenst)
Het plangebied is geschikt als broedbiotoop voor bijvoorbeeld spreeuw, boerenzwaluw en huiszwaluw. De categorie 5-soort spreeuw kunnen in potentie in hoge aantallen voorkomen. Het uitgevoerde nader onderzoek dient uit te wijzen of het plangebied voor deze soorten mogelijk van ecologisch hoog belang is. Dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn wanneer zeer veel spreeuwen broeden in de aanwezige woningen.

Gedurende alle onderzoeksronden (vleermuizen, cat. 1-4 broedvogels, flora) is tevens gelet op aanwezigheid van spreeuw, boerenzwaluw en huiszwaluw.

3.5 Flora

Het plangebied is mogelijk geschikt voor beschermde flora. Hiertoe dienen enkel de delen onderzocht te worden waar ontwikkelingen voorzien zijn (deelgebied 1 en 2).

Het flora onderzoek is uitgevoerd middels een veldbezoek in de bloeiperiode van de verwachtte soorten (dan wel voldoende vegetatief ontwikkeld), zodat beschermde planten vindbaar zijn en afwezigheid van de soorten met zekerheid kan worden aangetoond. Het veldbezoek heeft plaatsgevonden op 23 mei 2019.

3.6 Rugstreeppad

Het onderzoek naar de aan- of afwezigheid van de rugstreeppad is uitgevoerd conform het onderzoeksprotocol van het Netwerk Groene Bureaus. Dit schrijft voor drie avondrondes in de periode half april tot en met mei (juni) en half juni – begin augustus.

In tabel 3-3 zijn de data opgenomen waarop de onderzoeken hebben plaatsgevonden. Er zijn meer rondes uitgevoerd dan minimaal benodigd conform het protocol. Daarmee is ruimschoots voldaan aan de benodigde onderzoeksinspanning.

Tabel 3-3. Gegevens onderzoeksronden rugstreeppad.

Datum	Tijd	Temp °C	Wind	Bewolking	Gericht op
28 mei 2019	21:30-00:30	12	2	Onbewolkt	Rugstreeppad
11 juni 2019	22:00-00:00	16	2	Onbewolkt	Rugstreeppad
26 juni 2019	22:00-00:00	20	3	Onbewolkt	Rugstreeppad
11 juli 2019	22:00-00:00	20	2	Onbewolkt	Vleermuizen, maar tevens geluisterd naar rugstreeppad

3.7 Platte schijfhoren

Het aantonen van aan- of afwezigheid van platte schijfhoren kan gedaan worden door in de periode 1 juni tot 31 oktober in geschikte watergangen middels een schepnet waterplanten te verzamelen. Hiermee is aangesloten op het protocol van Stichting Anemoon (Boesveld e.a., 2010). De slakjes kleven aan deze waterplanten en moeten er ‘afgewassen’ worden. Het water wordt gezeefd en de slakjes die overblijven worden in een potje verzameld. Deze worden vervolgens op kantoor met behulp van een binoculair op naam gebracht.

De monsters zijn verzameld op 24 augustus 2018 in watergangen met de meeste potentie (goede waterkwaliteit en voldoende onderwatervegetatie). De monsters zijn verspreid over het plangebied genomen. Er zijn 14 locaties bemonsterd, slechts op 7 daarvan waren daadwerkelijk schijfhorens aanwezig. Deze zijn verzameld voor determinatie op kantoor, dit is in het veld niet voldoende betrouwbaar uit te voeren.

4 RESULTATEN NADER ONDERZOEK VLEERMUIZEN

4.1 Waarnemingen

In tabel 4-1 zijn per veldbezoek de waarnemingen weergegeven. In totaal zijn vijf vleermuissoorten waargenomen, namelijk: gewone dwergvleermuis (GD), ruige dwergvleermuis (RD), laatvlieger (LV), rosse vleermuis (RV) en watervleermuis (WV). De functies voor deze soorten worden in paragraaf 4.2 t/m 4.4 besproken.

Tabel 4-1. Resultaten veldbezoeken vleermuisonderzoek. Voor afkortingen vleermuisnamen, zie inleidende tekst hierboven.

Bezoek	Datum	Verblijfplaats	Belangrijkste resultaten
Bezoek 1	5-9-2018	5x GD paarverblijf	Verspreid over het plangebied zijn 5 baltsterritoria van GD aangetroffen. De territoria bevonden zich allen rond bestaande woningen. <u>Waarnemingen buiten plangebied:</u> langs de Doctor van Noortstraat, aan de zuidzijde buiten het plangebied zijn nog twee paarterritoria van GD en 2 paarverblijven van RD aangetroffen.
Bezoek 2	26-9-2018	5x GD paarverblijf	Verspreid over het plangebied zijn (net als bij het vorige onderzoek) 5 baltsterritoria van GD aangetroffen. De territoria bevonden zich allen rond bestaande bebouwing (woningen) en komen in grote lijnen overeen met de locaties van het vorige onderzoek. Boven het plasje dat is gelegen bij de bocht in de Huysitterweg en Veilingweg foerageerden ca. 5 GD's en 2 RD's. Ook vloog boven het water een WV. <u>Waarnemingen buiten het plangebied:</u> langs de Doctor van Noortstraat, aan de zuidzijde buiten het plangebied zijn drie paarterritoria van de gewone en 2 paarverblijven van de ruige dwergvleermuis aangetroffen. Tevens werd er zeer druk gefoerageerd boven de wetering langs de Dr. Van Noortstraat.
Bezoek 3a	15-5-2019	Geen kraamkolonies (solitaire) verblijven wel mogelijk.	De 1e kraamronde is verdeeld in twee deelbezoeken. Het 1e bezoek op woensdag 15-5 en het 2e bezoek op 17-5. Tijdens het 1e bezoek is de oostzijde (deelgebied 2) van de Meeslouwerpolder onderzocht en tijdens het 2e onderzoek de westzijde (deelgebied 1). Tijdens bezoek 3a waren 3-5 foeragerende GD's aanwezig langs de bomenrij en watergang aan de zuidzijde van de Huysitterweg. Ook boven het plasje aan de noordzijde was 1 foeragerende GD aanwezig. De bomen langs de weg worden gebruikt als vliegroute door gewone dwergen (ca. 5 waargenomen) en ruige dwergen (ca. 1-2 waargenomen). Ook boven de boezemvaart foerageerden meerdere GD's.
Bezoek 3b	17-5-2019	Geen kraamkolonies (solitaire) verblijven wel mogelijk.	Tijdens het onderzoek zijn 2-3 foeragerende GD's waargenomen en één langsvliegende RV zonder binding met het plangebied. Er zijn geen (aanwijzingen voor) kolonies aangetroffen.
Bezoek 4	28-5-2019	Geen kraamkolonies (solitaire) verblijven wel mogelijk.	Verspreid door het gebied zijn foeragerende GD's aangetroffen. Deze verschenen ongeveer een uur na zonsondergang. Er zijn geen waarnemingen gedaan die er op kunnen duiden dat er kolonies in het plangebied aanwezig zijn. Boven het plasje aan de Huysitterweg foerageerde later op de avond twee WV's. De wetering langs de Dr. Van Noortstraat werd, net als tijdens de vorige onderzoeken, veelvuldig gebruikt als foerageergebied door GD's. Dit betreft naar alle waarschijnlijkheid een essentieel foerageergebied en mogelijk ook een essentiële vliegroute. Tijdens het onderzoek kwam één RV op grote hoogte overgevlogen. Het is bekend dat zich meerdere kolonies in de landgoederenzone tussen Den Haag en Leiden bevinden. Het betreft zeer waarschijnlijk een dier van een van deze kolonies die op weg was naar het foerageergebied. In het plangebied staan in ieder geval geen geschikte bomen voor deze soort.
Bezoek 5	12-6-2019	1x GD zomerverblijf	Tijdens het onderzoek is één zomerverblijfplaats van een solitaire gewone dwergvleermuis aangetroffen. Deze bevond zich in een woning aan de Tuinbouwweg (gegevens Jesse voor exacte locatie). Vliegroutes Tijdens het onderzoek is vastgesteld dat zowel de Tuinbouwweg als de Huyssiterweg gebruikt worden als vliegroute door WV's, GD en RD. Beide straten zijn twee van de weinige structuurrijke (bomen en gebouwen) lijnvormige elementen die tussen het recreatiegebied Vlietland en het agrarische achterland lopen. Tijdens ieder bezoek zijn tussen de 5-10 langsvliegende dieren waargenomen. Qua aantallen mogelijk geen essentiële route maar qua ligging mogelijk wel. Tevens vlogen en foerageerde er veel GD's boven de wetering die langs de dr. Van Noortstraat loopt. Deze foerageerde ook veel waardoor het niet

			helemaal duidelijk is of het om een vliegroute of foerageergebied gaat, mogelijk een combinatie van de twee. Wederom meerdere (3-5) foeragerende GD's langdurig aanwezig bij de bosschage aan het begin (zuid) van de Huyssiterweg. Verder foerageerde er wat GD's boven de wetering en verspreid over het plangebied.
Bezoek 6	11-7-2019	Geen kolonies, (solitaire) verblijven wel mogelijk	Tijdens het onderzoek is waargenomen dat 6 laatvliegers de bomen langs de Huysitterweg als vliegroute gebruikten. Het is zeer waarschijnlijk een essentiële vliegroute in de richting van recreatiegebied Vlietland. Tijdens het veldbezoek zijn meerdere foeragerende gewone en één ruige dwergvleermuis gehoord. Ook waren twee laatvliegers en een rosse kort foeragerend aanwezig. de laatvliegers vervolgden hun weg richting Vlietland. De rosse mogelijk ook.

4.2 Verblijfplaatsen

4.2.1 Inleiding

Verblijfplaatsen kunnen verschillende functies hebben. Zo maken vleermuizen gebruik van kraam-, zomer-, paar- en winterverblijfplaatsen. Voor ieder type is een andere omgang noodzakelijk. In de regel is de omgang met kraam- en winterverblijven aan striktere voorwaarden verbonden dan die van zomer- en paarverblijven. Tijdens het vleermuisonderzoek zijn waarnemingen gedaan die er op duiden dat in het plangebied 5 paarverblijven en één zomerverblijf aanwezig zijn. De paarverblijven kunnen mogelijk ook als winterverblijf gebruikt worden door één of enkele dieren. Er zijn geen massaverblijfplaatsen aangetroffen.

In het vervolg worden de verschillende typen nader toegelicht.

4.2.2 Zomerverblijfplaats

Binnen de grenzen van het plangebied is één zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. Tijdens het onderzoek van 12 juni 2019 is waargenomen dat deze invloog in de woning op de Tuinbouwweg 8 (zie groene stip figuur 4-2).

Mogelijk bevinden zich nog enkele solitaire verblijfplaatsen in het plangebied die niet zijn opgemerkt. De onderzoeksinspanning was gericht op het in kaart brengen van de kraamkolonies, vliegroutes en belangrijke foerageergebieden. Er zijn echter 6 bezoeken gebracht en het plangebied is overzichtelijk (alle woningen langs de weg en het onderzoek heeft op de fiets plaatsgevonden) waardoor verwacht wordt dat er niet veel gemist is. Er zijn 5 paarterritoria aangetroffen, zodat het de verwachting is dat er ook hooguit 5 zomerverblijven aanwezig zijn.

4.2.3 Paarverblijfplaats

Paarverblijven van gewone dwergvleermuizen zijn over het algemeen lastig te lokaliseren. Dit komt doordat de mannetjes al vliegend hun territorium verdedigen tegen andere mannetjes, hierbij worden vrouwtjes gelokt middels een speciale baltsroep. Het daadwerkelijk invliegen gebeurt dan verspreid over de nacht, vanwege de donkerte is dit lastig waar te nemen. Het vaststellen van een paarverblijf van deze soort gebeurt dan ook op basis van waarnemingen van vliegende baltsende mannetjes. De territoria zijn over het algemeen niet erg groot (afhankelijk van voedselaanbod en geschiktheid verblijfplaats).

Aan de hand van de waarnemingen die gedaan zijn op 5 en 26 september wordt aangenomen dat in het plangebied 5 baltsterritoria aanwezig zijn. Er zijn geen (indicaties van) paarverblijven van de laatvlieger en ruige dwergvleermuis in het plangebied aangetroffen. In figuur 4-1 is een overzicht gegeven van de relevante waarnemingen op 5 september. Op 26 september is op een deel van deze locaties dezelfde waarneming gedaan, en zijn nog enkele aanvullende waarnemingen gedaan. Op basis hiervan zijn er op enig moment maximaal 5 territoria gelijktijdig waargenomen. Daadwerkelijke verblijven kunnen zich verspreid over het plangebied in de bestaande woningen bevinden.

<u>Waarnemingen buiten plangebied:</u> In de woningen aan de zuidzijde van de Doctor van Noortstraat waren meerdere baltsende ruige dwergvleermuizen aanwezig (zie figuur 4-1).

4.2.4 Winterverblijfplaats

Zekerheidshalve wordt in het kennisdocument van BIJ12 aanbevolen om bij zomer- en paarverblijfplaatsen ook altijd uit te gaan van een winterverblijfplaats. In een dergelijke winterverblijfplaats zitten een mannetje en soms enkele vrouwtjes.

Er zijn 5 paarterritoria aangetroffen en wat minder dieren in de zomerperiode. Wij gaan er daarom van uit dat de bebouwing in de Meeslouwerpolder gebruikt kan worden door een zelfde aantal dieren (max. 5) als winterverblijfplaats. In de winter gebruiken dwergvleermuizen vaak hun zomer- of paarverblijf ook als individueel winterverblijf en ze verhuizen pas naar een groot gebouw met een stabiel microklimaat als de buitentemperatuur sterk daalt. We verwachten niet dat de woningen geschikt zijn om te fungeren als massawinterverblijf. Een groot bouwvolume ontbreekt, het betreft vrijstaande woningen zonder goede temperatuurbuffering. Bovendien zijn er bij de eerste ronde (5 september 2019) ook geen grote aantallen zwermende dieren waargenomen.

Figuur 4-1. Waarnemingen paarterritoria gewone dwergvleermuis (rode driehoeken) op 5 september 2019 met daarbij aangegeven het gebied waar de dieren al roepend rondvlogen (groene cirkels). Rode cirkel = paarverblijven ruige dwergvleermuis (bron ondergrond: pdok).

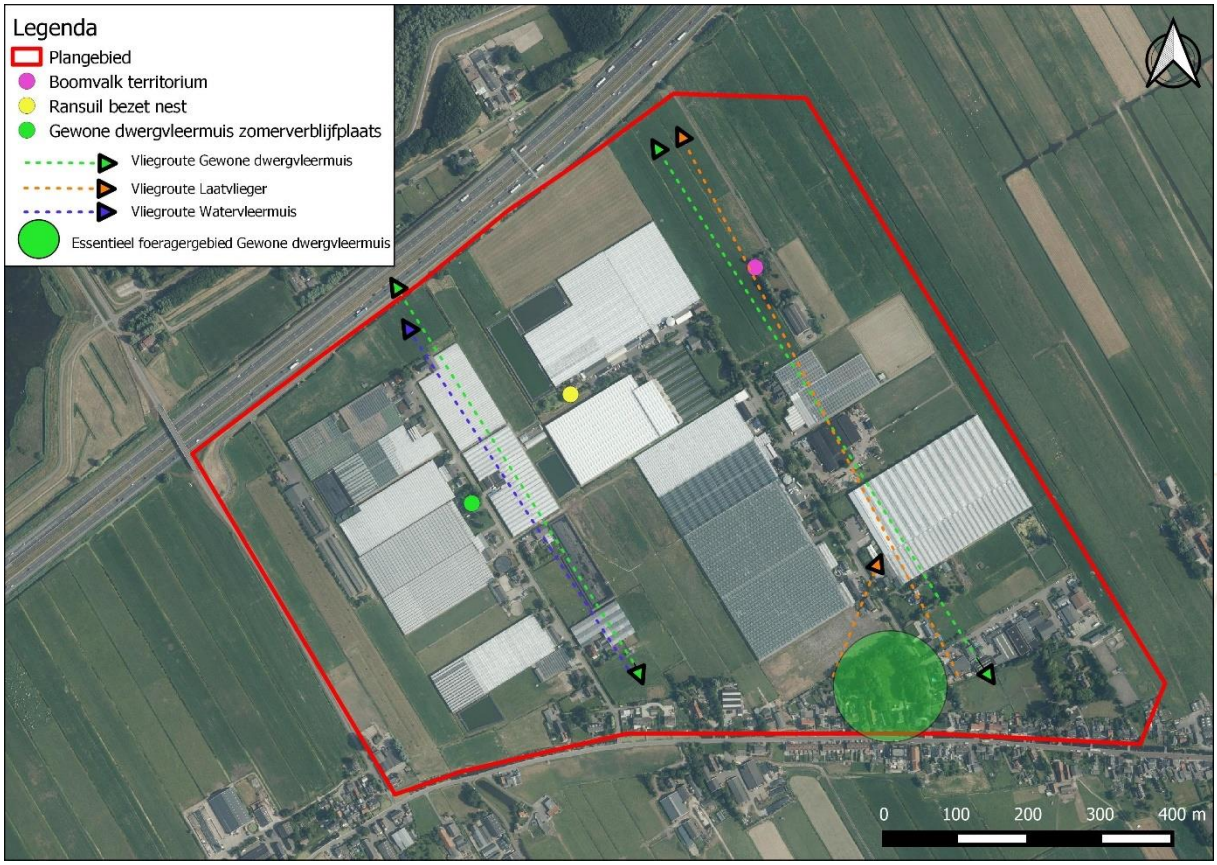

Figuur 4-2. Plangebied Meeslouwerpolder en locatie zomerverblijf, vliegroutes en essentiële foerageergebieden (zie legenda in afbeelding voor een toelichting). (NB de noord-zuid lijnen van de vliegroutes moeten iets meer naar het westen liggen, de vliegroutes lopen langs de twee wegen in het plangebied).

4.3 Vliegroutes

Niet alleen vaste rust- of verblijfplaatsen zijn beschermd middels de Wet natuurbescherming maar ook de bijbehorende (essentiële) functionele leefomgeving. Vleermuizen maken gebruik van een netwerk met verblijfplaatsen en foerageergebieden die middels vliegroutes met elkaar verbonden zijn. Deze onderdelen (foerageergebied en vliegroute) kunnen dusdanig belangrijk/essentieel zijn dat bij aantasting hiervan de gehele leefomgeving ongeschikt wordt, en het netwerk dus niet meer functioneert.

Lijnvormige elementen in het landschap kunnen fungeren als vliegroute. Dit kunnen natuurlijke (bomen en watergangen) maar ook kunstmatige (gebouwen) elementen zijn.

Tijdens het nader onderzoek zijn in en langs het plangebied meerdere essentiële vliegroutes vastgesteld. Zowel de Huysitterweg als de Tuinbouwweg zijn lijnvormige structuren in een verder agrarisch landschap en vormen een NW-ZO verbinding voor laatvlieger (max. 6 exemplaren waargenomen), GD (ca. 5), WV (1), RD (2). Ook boven de wetering die langs de Doctor van Noortstraat loopt vlogen veel foeragerende GD's (dit is echter buiten het plangebied). De aangetroffen vleermuizen hebben zeer waarschijnlijk hun verblijfplaatsen in de bebouwing in en rond Stompwijk en vliegen via de Dr. Van Noortstraat en de Huysitterweg en Tuinbouwweg naar Vlietland om daar te foerageren. Hiervoor steken ze het agrarische land en de A4 op het smalste stuk over.

Een en ander is in figuur 4-3 visueel weergegeven.

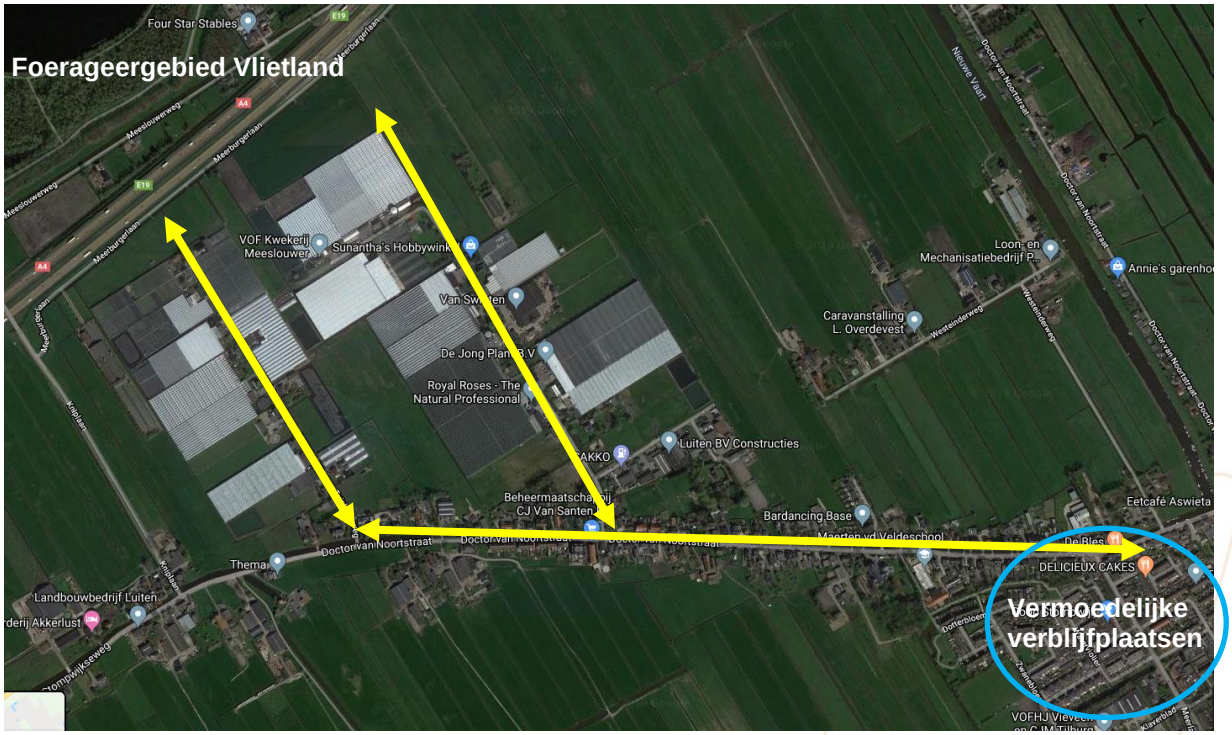

Figuur 4-3. Overzicht vliegroutes door en langs het plangebied en mogelijke locatie verblijfplaatsen in Stompwijk (aanname). (bron ondergrond: Google Maps)

4.4 Foerageergebied

Tijdens het onderzoek zijn verspreid over het gebied foerageerende gewone dwergvleermuizen, ruige dwergvleermuizen, laatvlieger, rosse vleermuis en watervleermuis waargenomen. Veelal betrof het één of enkele exemplaren (gewone dwergvleermuizen uitgezonderd) die vaak maar kort en niet bij ieder bezoek aanwezig waren. Deze vleermuizen waren op doortrek en hiervoor vormt het plangebied geen essentieel foerageergebied.

Voor de gewone dwergvleermuis was dat anders, deze foerageerde tijdens meerdere bezoeken, gedurende lange tijd en met meerdere (max. 6) exemplaren boven een watergang en in de luwte van een bosje aan de zuidzijde van het gebied (zie groene cirkel in figuur 4-2). Hoewel het foerageergebied op niet al te grote afstand ligt van Vlietland (ca 1000 m) vormt het toch één van de weinige geschikte foerageerplekken in de omgeving die vooral gekarakteriseerd wordt door agrarische graslanden en glastuinbouw. Vanwege het hoge aantal gewone dwergvleermuizen, de frequente aanwezigheid en de verder weinig geschikte omgeving wordt dit stuk aangemerkt als essentieel foerageergebied.

5 RESULTATEN NADER ONDERZOEK BROEDVOGELS

5.1 Gierzwaluw

5.1.1 Waarnemingen

In tabel 5-1 zijn per veldbezoek de belangrijkste waarnemingen weergegeven. Tijdens alle bezoeken zijn geen gierzwaluwen gezien. In het vervolg van deze paragraaf wordt besproken wat de functie van het plangebied is voor de gierzwaluw.

Tabel 5-1. Samenvatting belangrijkste waarnemingen tijdens veldbezoeken

Bezoek	Datum	Verblijfplaats	Belangrijkste resultaten
Bezoek 1	11-6-2019	Nee	Tijdens het onderzoek zijn geen gierzwaluwen waargenomen
Bezoek 2	26-6-2019	Nee	Tijdens het onderzoek zijn geen gierzwaluwen waargenomen. Wel vlogen er wat huiszwaluwen. Vermoedelijk zit er een kolonie buiten het plangebied in een woning langs de Dr. Van Noortkade.
Bezoek 3	11-7-2019	Nee	Tijdens het onderzoek zijn geen gierzwaluwen waargenomen. Vermoedelijk zit er een kolonie huiszwaluwen buiten het plangebied in een woning langs de Dr. Van Noortkade. De boerenzwaluwen komen vermoeden van de paardenstal aan de Kniplaan 2.

Het plangebied is niet van bijzonder belang voor de huiszwaluw. Deze soorten is wel waargenomen maar broedt niet in het plangebied maar vermoedelijk in een woning langs de Doctor van Noortstraat. Er zijn ook boerenzwaluwen waargenomen, deze hebben mogelijk een kolonie in de paardenstallen van de boerderij aan de Kniplaan 2. Dit ligt in de zuidwestelijke hoek van het bestemmingsplangebied. De bestemming wijzigt daar echter niet aangezien dit geen glastuinbouw betreft. Er is ook niet met zekerheid een kolonie vastgesteld. Gezien de scope van de bestemmingsplanwijziging is deze locatie verder niet relevant.

5.1.2 Locaties nestplaatsen gierzwaluw

Er zijn geen nestlocaties van de gierzwaluw aangetroffen. Ook zijn er geen indicaties verkregen dat gierzwaluwen in het plangebied nestelen. Het plangebied is grotendeels ongeschikt (glastuinbouw biedt geen geschikte potentiële nestplaatsen). De enkele woningen in het plangebied die op voorhand geschikt leken zijn blijkbaar niet per sé geschikt of vormen onvoldoende geschikt broedbiotoop op korte afstand van elkaar (de gierzwaluw is immers een soort die in groepsverband broedt). De aanwezigheid van gierzwaluwen kan hiermee worden uitgesloten.

5.2 Huismus

5.2.1 Waarnemingen

Op de volgende locaties binnen het plangebied zijn huismussen waargenomen:

- Kniplaan 2 (paardenstallen) 6-8 exemplaren foeragerend, potentieel leefgebied/nestlocatie; heggen worden gebruikt als rustlocatie;
- Tuinbouwweg 1 en 6: telkens 1 ex. zang, 2-3 huismussen aanwezig, bij elke woning minimaal 1 nest verwacht;
- Tuinbouwweg 10: 1 ex. zingend, 8 exemplaren in naastgelegen tuin, diverse nesten verwacht. De huismussen nestelen aan de achterkant van de woning;

Dichte groenstructuren en heggen nabij deze locaties worden gebruikt als schuilplek. Het aantal huismus waarnemingen is dus redelijk beperkt, de grootste groep bevindt zich aan de Kniplaan, hier is echter geen bestemmingswijziging voorzien. De overige nesten aan de Tuinbouwweg zijn bij bestaande woningen, waarvan niet verwacht wordt dat er wijzigingen zullen plaatsvinden.

5.2.2 Locaties huismussen in de omgeving

Op de volgende locaties buiten het plangebied zijn huismussen waargenomen:

- Meerburgerlaan 9 (boot- en kanoverhuur): 4-6 huismus foeragerend, waarschijnlijk enkele nesten onder dakpannen hoofdwoning, op andere adressen aan de Meerburgerlaan geen huismussen waargenomen;
- Hoek Doctor van Noortstraat-Huyssitterweg: 5 huismussen net buiten plangebied.
- Doctor van Noortstraat: groepen huismus bij nr. 19 en nr. 90.
- Stompwijkseweg 71: 2 territoria.

De grootste groep huismussen is buiten het plangebied waargenomen bij de botenverhuur aan de Meerburgerlaan 9 (ten noorden van het plangebied tegen de A4 gelegen). Verder zijn er op diverse locaties langs de Doctor van Noortstraat en in het verlengde daarvan de Stompwijkseweg huismussen aangetroffen. Deze groepen hebben verder geen functionele binding met bijvoorbeeld groenstructuren binnen het plangebied, omdat deze dieren niet in het plangebied zijn waargenomen. Ook is er een redelijke afstand (meer dan 200 m) tussen deze territoria en het plangebied waar bestemmingswijziging is voorzien.

5.3 Overige vogelsoorten jaarrond beschermd (cat. 1-4)

5.3.1 Kerkuil

Potentiële locaties waar kerkuil kan nestelen of verblijven, zoals schuren of opstallen met een permanente opening, zijn onderzocht op de aanwezigheid van braakballen. Deze zijn hierbij niet aangetroffen. Tijdens de avondbezoeken voor gierzwaluw, vleermuizen en rugstreeppad is de kerkuil nooit waargenomen. De paardenstallen aan de Kniplaan 2 (zie figuur 5-1) konden niet worden onderzocht omdat er geen toestemming is verkregen om het terrein te betreden. Deze locatie valt echter buiten het gebied waar de bestemmingswijzigingen zijn voorzien.

De aanwezigheid van nestlocaties of essentiële onderdelen van het leefgebied van de kerkuil kan met zekerheid worden uitgesloten.

5.3.2 Ransuil

Tijdens het vleermuisonderzoek van 28 mei 2019 is in de achtertuin van een woning aan de Huyssitterweg een nestplaats van een ransuil aangetroffen (zie figuur 5-1 voor de locatie). Er zijn twee roepende jongen gehoord en tevens zijn twee adulte vogels aangetroffen. Door de bewoner werd aangegeven dat hij het nest heeft zien zitten in de vork van een naaldboom in zijn tuin. Hij bevestigde dat er twee jongen zijn uitgevlogen.

5.3.3 Boomvalk

Tijdens een veldbezoek op 11 juli 2019 (voor gierzwaluwen en aansluitend vleermuizen) is een boomvalk waargenomen in het plangebied. Gedurende dit bezoek vertoonde de boomvalk territoriaal gedrag (roepen). Hierop is besloten om nog twee aanvullende veldbezoeken uit te voeren aangezien deze soort vrij laat in het seizoen broedt. Daarom is op 23 juli nog een tweede veldbezoek uitgevoerd. Hierbij is de soort waargenomen in de boom waar de soort ook bij het eerste bezoek is aangetroffen (zie figuur 5-1).

Volgens de telrichtlijnen van SOVON wordt gesproken van een territorium bij drie waarnemingen binnen de datumgrenzen (1 mei – 31 augustus in het geval van de boomvalk) waarvan minimaal twee territoriumindicerend (roepend, voedseltransport etc.) zijn. Bij het tweede veldbezoek zijn geen territorium indicerende gedragingen waargenomen. Daarom is besloten ook nog een derde onderzoek uit te voeren om zekerheid te verkrijgen (ook over een evt. nestlocatie).

Daarom is op 22 augustus in de avond nog een derde bezoek uitgevoerd. Hierbij is de boomvalk niet waargenomen.

Op basis van de telrichtlijnen van SOVON is er geen sprake van een territorium en ook is er geen zekerheid verkrijgen over de aanwezigheid van een nest (er is geen nest gezien op het erf waar de boomvalk enkele keren is gezien). Als er jongen waren geweest waren die zeker gehoord of gezien. Op basis van de resultaten concluderen wij daarom dat er geen territorium of nestplek van de boomvalk aanwezig is, maar dat het plangebied wel in algemene zin deel uitmaakt van het leefgebied van de boomvalk.

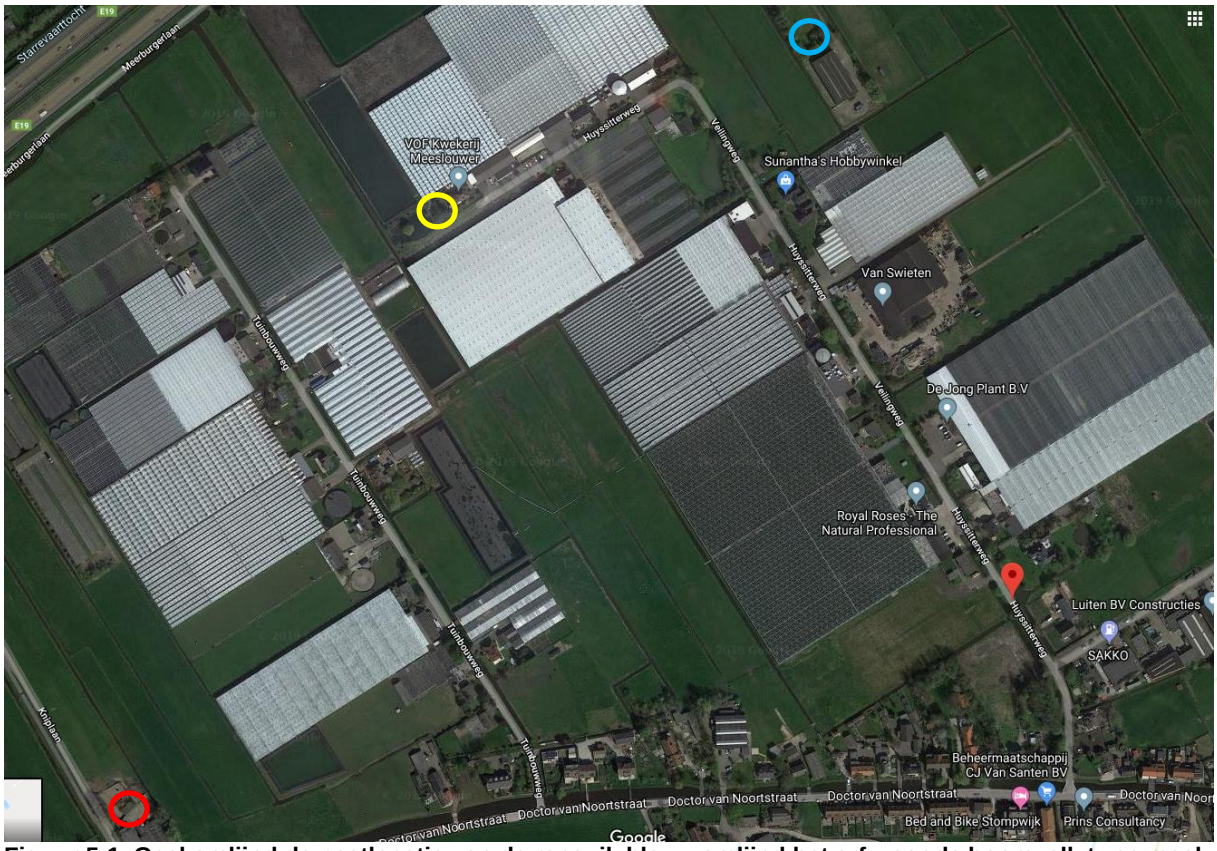

Figuur 5-1. Geel omlijnd de nestlocatie van de ransuil, blauw omlijnd het erf waar de boomvalk twee maal is waargenomen (bron ondergrond: Google Maps). Rood omlijnd: paardenstallen Kniplaan 2 waar geen betredingstoestemming is verkregen voor het onderzoek naar de kerkuil.

5.4 Overige vogelsoorten niet-jaarrond beschermd (cat. 5)

Tijdens de veldbezoeken die in 2019 zijn uitgevoerd zijn geen aanwijzingen verkregen voor grote aantallen van soorten als spreeuw, boerenzwaluw of huiszwaluw. De laatste twee soorten zijn wel met enkele exemplaren waargenomen, langs de Dr. Van Noortstraat is mogelijk een kolonie huiszwaluwen aanwezig bij 1 van de woningen, maar die woningen liggen buiten het plangebied. Andere soorten die een of enkele malen zijn waargenomen zijn o.a. blauwe reiger, groene specht en torenvalk.

Er is daarom geen ecologische reden of een zwaarwegend feit dat een jaarrond bescherming van de soorten rechtvaardigt. Eventuele broedgevallen in het plangebied zijn alleen tijdens het broedseizoen beschermd.

6 RESULTATEN OVERIGE SOORTEN

6.1 Flora

Bij het flora onderzoek zijn geen beschermde soorten planten aangetroffen in het plangebied. Mogelijk geschikte groeiplaatsen voor dergelijke soorten zijn eveneens niet aangetroffen. In tabel 6-1 is een overzicht opgenomen van de aangetroffen algemene plantensoorten in het plangebied.

Tabel 6-1. Waargenomen flora soorten in deelgebied 1 en 2 Meeslouwerpolder.

Akkerkool	Gewone smeerwortel	Kleefkruid	Riet
Akkermelkdistel	Glad walstro	Klein hoefblad	Rode klaver
Akkervergeet-mij-nietje	Glanshaver	Klein kruiskruid	Ruige zegge
Blaartrekkende boterbloem	Groot hoefblad	Kleine brandnetel	Ruw beemdgras
Boerenwormkruid	Groot streepzaad	Kleine klaver	Scherpe boterbloem
Bosveldkers	Grote brandnetel	Kleine varkenskers	Schijfkamille
Duizendblad	Grote kaardebol	Knoopkruid	Smalle weegbree
Echte valeriaan	Grote vossenstaart	Kruipende boterbloem	Veenwortel
Fijn schapengras	Grote weegbree	Kruipertje	Veldereprijs
Fluitenkruid	Haagwinde	Kruldistel	Veldzuring
Gele morgenster	Harig wilgenroosje	Madeliefje	Vertakte leeuwentand
Gele plomp	Heen + Oeverbies	Mannagras	Vijfvingerkruid
Gestreepte witbol	Heermoes	Oeverzegge	Vogelmuur
Gewone hoornbloem	Herderstasje	Paarse dovenetel	Waterzuring
Gewone klit	Hondsdraf	Pinksterbloem	Witte waterlelie
Gewone melkdistel	Hopklaver	Pitrus	Zachte dravik
Gewone raket	Jakobskruiskruid	Raapzaad	Zachte ooievaarsbek
		Ridderzuring	Zevenblad

Het gehele terrein van deelgebied 1 en 2 kon onderzocht worden, echter 1 schuur kon niet rondom bekeken worden (zie figuur 6-1). De gebouw eigenaar gaf geen toestemming voor betreding van het terrein. Bij evt. sloop van deze schuur in de toekomst is nog een aanvullende flora inventarisatie nodig. Echter gezien de afwezigheid van beschermde soorten in de omgeving is het niet waarschijnlijk dat hier wel geschikte groeiplaatsen voor beschermde flora aanwezig zijn. Er is hier tevens geen bestemmingswijziging voorzien.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in een voor flora gunstige periode (in het groeiseizoen). De aanwezigheid van beschermde soorten kan daarom met zekerheid worden uitgesloten, met uitzondering van de locatie die in figuur 6-1 is weergegeven.

Figuur 6-1. Locatie schuur die niet onderzocht kon worden op de aanwezigheid van beschermde flora wegens het niet verkrijgen van terreintoestemming van de eigenaar (adres: Kniplaan 2). Bron ondergrond: Google Maps.

6.2 Rugstreeppad

De rugstreeppad is op geen enkele avond gehoord in het plangebied. Op 11 juni is wel 1 exemplaar gehoord langs de Stompwijkseweg op meer dan 300 m van de westelijke rand van het plangebied. Uit de NDFF zijn enkele waarnemingen bekend nog meer naar het westen tegen de bebouwde kom van Leidschendam aan. Bastaard- en meerkikker zijn wel gehoord. Dit zijn algemene soorten die zijn beschermd onder art. 3.10, maar er geldt tevens een algehele vrijstelling voor deze soorten.

De aanwezigheid van rugstreeppad in het plangebied kan worden uitgesloten, omdat 4 veldbezoeken zijn uitgevoerd in de gunstige periode, en daarbij de soort niet is gehoord en tevens niet gezien is. Het is wel een pioniersoort die elk jaar op andere plekken kan opduiken. De watergangen in het plangebied zijn echter niet heel geschikt, zodat ook in andere jaren de rugstreeppad niet te verwachten is. De resultaten van de inventarisatie zijn 3 jaar geldig (omdat de rugstreeppad een Habitatrichtlijn soort is), zodat dit bij ontwikkelingen na 2022 opnieuw beoordeeld moet worden. Landbiotoop wordt tevens niet verwacht aangezien de dichtstbijzijnde waarneming op circa 400 m ligt van de eerste glastuinbouwbedrijven.

6.3 Platte schijfhoren

Er zijn zeven monsters genomen in het plangebied. In geen van deze monsters is de platte schijfhoren aangetroffen. In de monsters was altijd de draaikolkschijfhoren aanwezig en in sommige monsters ook de gewone schijfhorenslak. Dit zijn de landelijk algemeen voorkomende soorten schijfhorens. De aanwezigheid van deze soorten geeft aan dat de monsters op de juiste wijze zijn verzameld, want deze soorten lijken het meest op de platte schijfhoren.

Er zijn in totaal 14 locaties bemonsterd, waarbij dus bij de helft helemaal geen schijfhorens zijn aangetroffen (zie figuur 6-2). Dit is een indicatie dat de watergangen niet heel geschikt zijn voor deze soorten. Op basis van visuele inspectie lijken diverse watergangen een slechte waterkwaliteit te hebben dan wel blijkt uit de vegetatie dat deze zeer voedselrijk zijn, dit is ongunstig voor schijfhorens.

Diverse sloten zijn dicht begroeid met kroos(varen), waardoor de onderwatervegetatie weinig licht krijgt.

Met het onderzoek in de gunstige periode van het jaar is voldoende onderbouwd dat de platte schijfhoren niet aanwezig is in het plangebied.

Figuur 6-2. Overzicht monsterlocaties platte schijfhoren. Alle locaties zijn onderzocht, maar slechts op de rode locaties waren schijfhoren-achtige slakken aanwezig.

7 EFFECTENANALYSE EN MITIGERENDE MAATREGELEN

7.1 Vleermuizen

Binnen de grenzen van het plangebied zijn beschermde functies van vleermuizen aangetroffen. Het gaat om de aanwezigheid van een zomer-, paar- en winterverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis. In het vervolg van deze paragraaf worden eventuele effecten en maatregelen beschreven.

Omdat op dit moment niet duidelijk is welke maatregelen genomen gaan worden, is aangeven welke effecten mogelijk optreden. Per project dient beoordeeld te worden wat de uiteindelijke effecten zijn en of een ontheffingsaanvraag benodigd is.

Effecten
Vleermuizen zijn beschermd onder de Europese Habitatrichtlijn (HR). Deze richtlijn is geïmplementeerd in de Wet natuurbescherming, waarbij artikel 3.5 de verbodsbepalingen ten aanzien van HR-soorten bevat. Het is conform dit artikel verboden om (de verbodsbepalingen zijn specifiek voor vleermuizen omschreven):

- Lid 1: vleermuizen te doden of te vangen;
- Lid 2: vleermuizen opzettelijk te verstoren;
- Lid 4: de voortplantings- of rustplaatsen van vleermuizen te beschadigen of vernielen;
- Lid 3/5: niet van toepassing op vleermuizen.

<u>Lid 1. Doden van dieren</u>
Bij werkzaamheden zoals het slopen van bebouwing kunnen vleermuizen gedood worden indien niet zorgvuldig wordt gewerkt. De kans hierop is met name aanwezig bij sloop van woningen met een spouwmuur, of bijgebouwen met bakstenen muren, houten daklijsten etc.. Het is uitgesloten dat als gevolg van de werkzaamheden foeragerende of vliegende vleermuizen gedood worden. Het is middels voorzorgsmaatregelen goed mogelijk om doden te voorkomen zodat een ontheffingsaanvraag voor doden niet nodig is.

Om een overtreding van lid 1 te voorkomen dient ervoor gezorgd te worden dat ten tijde en op de locatie van de werkzaamheden geen vleermuizen aanwezig zijn. Dit kan gedaan worden door zogenaamde exclusion flaps te plaatsen. Dit zijn een soort luikjes die over de invliegopeningen geplaatst kunnen worden. Hierdoor kunnen de vleermuizen wel naar buiten maar niet meer naar binnen.

<u>Lid 2. Opzettelijk verstoren</u>
Als gevolg van de mogelijke werkzaamheden kunnen vleermuizen verstoord worden. Het gaat om verstoring van de functies verblijfplaats (wanneer een verblijf verwijderd wordt moet een vleermuis immers noodgedwongen een alternatief zoeken) en vliegroute langs de twee wegen in deelgebied 1 en 2 (bijvoorbeeld door bouwverlichting of een toename van verlichting in de eindfase).

Het is middels maatregelen mogelijk om verstoring (zoveel mogelijk) te voorkomen.
- De werkzaamheden overdag uitvoeren;
- De (bouw)verlichting gericht gebruiken en niet op groenstructuren richten. Dit is zowel van toepassing tijdens de werkzaamheden als in de gebruiksfase;
- Bij sloop van opstallen/woningen met verblijven van vleermuizen: vooraf controleren op afwezigheid vleermuizen dan wel gebruik maken van exclusion flaps.

Verstoring van foeragerende dieren of dieren op vliegroute kan daarmee voorkomen worden. Verstoring doordat vleermuizen een ander verblijf moeten zoeken is niet te voorkomen, zodat er bij deelprojecten sprake kan zijn van een ontheffingsplicht.

<u>Lid 4. Beschadigen en vernielen van voortplantings- of rustplaatsen</u>
In het plangebied zijn één zomerverblijf en vijf paarverblijven van de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Omdat zomer- en paarverblijven van solitaire mannetjes ook als winterverblijf kunnen

fungeren gaan we er zekerheidshalve van uit dat er ook winterverblijven aanwezig zijn. Gezien de omvang van het plangebied en de resultaten van het veldonderzoek gaat het om relatief weinig vleermuizen.

Bij sloopwerkzaamheden van met name bakstenen opstallen of woningen kunnen verblijfplaatsen verdwijnen. Dergelijke verblijfplaatsen dienen gecompenseerd te worden door nieuwe mogelijkheden in de nieuwbouwwoningen. Van blijvende effecten is dan geen sprake maar er is wel sprake van vernietiging van verblijfplaatsen. Dergelijke werkzaamheden zijn ontheffingsplichtig, dit dient op het niveau van deelprojecten te worden getoetst (let op dat het vleermuisonderzoek dat ten grondslag ligt aan dit rapport onvoldoende is om op deelproject niveau uitspraken te doen over afwezigheid van vleermuizen).

Een toename van verlichting kan in uitzonderlijke gevallen leiden tot het beschadigen van een verblijfplaats omdat het verblijf dan minder geschikt/aantrekkelijk wordt voor een vleermuis. Het is van belang om bij deelprojecten rekening te houden met een op vleermuizen aangepast verlichtingsplan dan wel een nadere toetsing uit te voeren.

Het essentieel foerageergebied valt tevens onder de beschermingswerking van lid 4, omdat het samenhangt met de functionaliteit van verblijfplaatsen. Negatieve effecten op het foerageergebied kunnen optreden bij een sterke toename van verlichting dan wel kap van groenstructuren. Beide zijn vooralsnog niet voorzien, zodat hier geen ontheffingsplicht van toepassing is. Projecten nabij deze locatie (zie figuur 4-2 voor de locatie van het essentieel foerageergebied) dienen het foerageergebied mee te nemen in de toetsing.

7.2 Effecten jaarrond beschermde broedvogels

Huismus
De huismus broedt met enkele broedparen bij woningen aan de Tuinbouwweg 1, 6 en 10. Aan de Kniplaan 2 zijn waarschijnlijk ook nesten aanwezig. Groenstructuren die van belang zijn liggen in de tuinen en erven. De voorgenomen bestemmingsplanwijziging heeft daarom geen negatieve effecten op de huismus. De te herontwikkelen glastuinbouwgebieden zijn niet van waarde voor de huismus, en het is onwaarschijnlijk dat bestaande woningen worden gesloopt. Indien in deelgebied 1 gesloopt wordt, dient getoetst te worden of verblijfplaatsen van de huismus verdwijnen. Deelgebied 2 is geheel ongeschikt voor de soort.

Ransuil
De ransuil broedt in het plangebied in deelgebied 2. Deelprojecten binnen 100 m van de nestlocatie moeten beoordeeld worden op mogelijk negatieve effecten op de soort. Aangezien de soort in een tuin bij een woning broedt, zijn direct negatieve effecten zoals het vernielen van het nest niet direct te verwachten. Het is wel van belang dat er voldoende rust en beschutting blijft voor de ransuil.

Behalve een nestplaats zijn geen andere essentiële onderdelen van het leefgebied aangetroffen. Er zijn geen winter roestplaatsen aangetroffen, en foerageergebied ligt waarschijnlijk in de weilanden rondom het gebied, waar geen bestemmingswijziging plaatsvindt. De bestemmingswijziging heeft dus geen mogelijke invloed of effecten op deze onderdelen van het leefgebied.

De aanwezigheid van ransuil is daarom geen belemmering voor de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan. Bij deelprojecten is het wel van belang te toetsen of er voldoende rust rondom de nestlocatie van de soort behouden blijft.

Boomvalk
De boomvalk komt voor in het plangebied, maar een nestlocatie is niet vastgesteld. Het plangebied maakt wel deel uit van het leefgebied van de boomvalk. Essentiële onderdelen zijn echter niet aanwezig. Zodoende is de aanwezigheid van deze soort geen belemmering voor de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan. Omdat geen grootschalige groenstructuren kunnen worden aangetast (die zijn namelijk niet aanwezig in deelgebied 1 en 2 en kleine groengebiedjes vormen geen onderdeel van

de voorgenomen bestemmingswijzigingen), heeft het bestemmingsplan geen negatieve effecten op bijvoorbeeld foerageergebied.

Gierzwaluw, kerkuil
Het plangebied heeft geen functie voor de gierzwaluw en de kerkuil. Negatieve effecten zijn daarmee uitgesloten.

Conclusie jaarrond beschermd broedvogels
De gierzwaluw en kerkuil komen niet voor in het plangebied. De huismus komt voor bij enkele woningen, herontwikkeling van deze woningen kan daarbij leiden tot verlies van nestplaatsen maar dit is niet voorzien. De ransuil (nest) en de boomvalk (deel van het leefgebied wel), maar de bestemmingsplanwijziging tast het leefgebied van deze soorten niet direct aan. Per deelproject moet worden gekeken of dat een negatief effect heeft op de ransuil. Het leefgebied van de boomvalk komt niet onder druk te staan door de voorgenomen wijziging.
Zodoende is de Wet natuurbescherming geen belemmering voor de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan. Een ontheffingsaanvraag is in dit stadium niet aan de orde.

7.3 Flora

Er is geen beschermde flora aangetroffen. De Wet natuurbescherming is daarom ten aanzien van deze soortgroep geen belemmering voor de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan.

7.4 Rugstreeppad

De rugstreeppad is niet aangetroffen in het plangebied. De Wet natuurbescherming is daarom ten aanzien van deze soort geen belemmering voor de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan.

7.5 Platte schijfhoren

De platte schijfhoren is niet aangetroffen in het plangebied. De Wet natuurbescherming is daarom ten aanzien van deze soort geen belemmering voor de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan.

8 CONCLUSIES

Van september 2018 tot augustus 2019 heeft ATKB ecologisch onderzoek in het gebied Meeslouwerpolder te Leidschendam-Voorburg. Er is onderzoek uitgevoerd naar flora, vleermuizen (gebiedsfuncties), jaarrond beschermde broedvogels (huismus, gierzwaluw, ransuil, kerkuil, boomvalk), rugstreeppad en platte schijfhoren.

Aangetroffen soorten
Binnen het plangebied zijn beschermde functies van vleermuizen aanwezig. Er zijn één zomerverblijf en vijf paarverblijven/-territoria aanwezig en waarschijnlijk zijn er meer zomerverblijven aanwezig. Ook de functie overwintering is daarmee waarschijnlijk, maar het gaat dan alleen om kleinschalige verblijven voor een of enkele individuen. Tevens fungeren de ontsluitingswegen als vliegroutes. Aan de zuidkant van het gebied is een groene zone aanwezig met een kleine waterplas, dit betreft een essentieel foerageergebied.
De ransuil heeft een nest in de achtertuin van een woning. De huismus is verspreid in deelgebied 1 aanwezig. De boomvalk heeft een deel van zijn territorium in het plangebied, maar een nestlocatie is niet vastgesteld.

Beschermde flora, gierzwaluw, kerkuil, rugstreeppad en de platte schijfhoren zijn niet aangetroffen in het gebied.

Effecten
- Vleermuizen: bij deelprojecten kan er sprake zijn van doden van dieren, kan verstoring optreden en verblijfplaatsen kunnen worden beschadigd of vernield.
- Ransuil: het nest van de ransuil bevindt zich in een achtertuin. Projecten die binnen 100 m van het nest plaatsvinden moeten worden beoordeeld op mogelijk negatieve effecten door verstoring.
- Huismus: bij deelprojecten in deelgebied 1 kan er sprake zijn van doden van dieren en verlies van verblijfplaatsen bij herontwikkeling van woningen. Bij herontwikkeling van glastuinbouw is dit onwaarschijnlijk, maar dit dient bij deelprojecten nader beoordeeld te worden.
- Boomvalk: er treden geen negatieve effecten op de boomvalk op, omdat er geen nestlocatie in het plangebied is vastgesteld en er geen wijzigingen zijn voorzien aan groenstructuren (mogelijk foerageergebied).

Mitigerende maatregelen
Door het nemen van voorzorgsmaatregelen is het mogelijk om negatieve effecten (grotendeels) te voorkomen. De te nemen maatregelen binnen een project zijn afhankelijk van de soorten die mogelijk beïnvloedt worden. Een beknopt overzicht van mogelijk noodzakelijk maatregelen:

Vleermuizen:
- De werkzaamheden overdag uitvoeren;
- of, indien dit niet mogelijk is, de verlichting gericht gebruiken en niet op groenstructuren langs de ontsluitingswegen richten en op het essentieel foerageergebied aan de zuidzijde van het plangebied. Dit is van toepassing zowel tijdens de werkzaamheden als in de gebruiksfase;
- het plaatsen van exclusion flaps waardoor de vleermuizen ten tijde van de werkzaamheden niet aanwezig kunnen zijn in de verblijfplaatsen;
- Verblijfplaatsen die verloren gaan compenseren in de nieuwbouw.

Ransuil:
- Nadere analyse evt. effecten bij deelprojecten binnen 100 m van de nestlocatie.

Huismus:
- Werken buiten het broedseizoen;
- Verblijfplaatsen die verloren gaan compenseren in de nieuwbouw.

Ontheffing
Het wijzigen van het bestemmingsplan heeft geen direct negatieve effecten op beschermde soorten. De ontwikkelingen die mogelijk worden gemaakt hebben niet direct een overlap met het leefgebied

van beschermde soorten. Het is echter op deelproject niveau wel nodig om een nadere effectanalyse (en mogelijk nader onderzoek) uit te voeren voor de mogelijke effecten op:

- Vleermuizen (verblijfplaatsen, vliegroutes en essentieel foerageergebied)
- Ransuil (deelgebied 2)
- Huismus (deelgebied 1)

Voor het wijzigen van het bestemmingplan is geen ontheffing op de Wet natuurbescherming benodigd. Mogelijk dat voor de uitvoering van deelprojecten een ontheffing wel aan de orde is. Uit het onderzoek is gebleken dat de (thans) voorgenomen ingrepen niet leiden tot overtreding van de Wet natuurbescherming en dat dus geen ontheffing nodig. Bij wijziging van de voorgenomen ingreep dient een hernieuwde toetsing plaats te vinden.

9 LITERATUUR

Kennisdocument gewone dwergvleermuis, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

Kennisdocument ruige dwergvleermuis, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.
https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wetnatuurbescherming/

Quickscan Wet natuurbescherming. Opgesteld door de heer S. van Donselaar. ATKB rapportage met kenmerk 20171556/rap01, d.d. 14 maart 2018, Zoetermeer.

Boesveld, A., A.W. Gmelig Meyling & I. van Lente, 2010. Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2009. Platte schijfhoren *Anisus vorticulus*. Stichting ANEMOON, Bennebroek.

ATKB kan u tevens van dienst zijn met:

ECOLOGIE

- Soortgericht onderzoek (o.a. vleermuizen, amfibieën, kleine marterachtigen)
- Toetsingen aan natuurwetgeving
- Ecologisch werkprotocol en begeleiding
- Vegetatiekarteringen
- Hydrobiologisch onderzoek
- Waterplantenonderzoek en Ecoscans
- Visstandbemonstering
- Vismigratieonderzoek (vistelemetrie, pit-tag)
- Actief Biologisch Beheer
- Visserijmanagement
- Visbeheerplannen
- Schouw en kwaliteitsbeoordeling nieuwe natuur
- SNL-monitoring en gebiedsanalyses

BODEM

- Verkennend en nader bodemonderzoek
- Partijkeuringen grond, baggerspecie en niet vormgegeven bouwstof
- Opstellen saneringsplannen en bestekken conventionele, in-situ landbodemsaneringen
- Begeleiding en evaluatie van conventionele en in-situ landbodemsanering
- (3D)-grondradaronderzoek
- Arbitrage en juridisch advies bodemzaken
- Civieltechnisch onderzoek naar asfalt, zand en klei
- Coördinatie archeologisch onderzoek

WATER & RUIMTE

- Monitoring grondwater/oppervlaktewater (meetstrategie, inrichting/beheer meetnet, kwaliteit & kwantiteit)
- Waterbodemonderzoek (NEN 5717, NEN 5720)
- Kwantitatief waterbodemonderzoek
- Voorbereiding en begeleiding van baggerwerken, inclusief waterbodemsaneringen
- Baggerplan en werkplan
- Bemalingsadvies
- Ondersteuning en advies bij (stedelijk) waterbeheer
- Ondersteuning en advies bij wettelijke procedures, inclusief vergunningen en meldingen

Integrale dienstverlening

- Asbestinventarisatie gebouwen en objecten
- Risicobeoordeling asbest in gebouwen NEN2991
- Opstellen en onderhouden asbestbeheersplan
- Begeleiding, directievoering, saneringsonderzoek bij asbestverwijdering
- Bewijsmateriaal duurzaamheidscertificering onder BREEAM-NL (diverse milieukundige credits onder Nieuwbouw en renovatie, In Use, Gebiedsontwikkeling en Sloop)
- Beleidsondersteuning
- Beleidsstudies, beheerplannen en adviezen
- Second opinions
- Monitoring en nazorg
- Directievoering & toezicht
- Uitvoeringsbegeleiding
- Coördinatie
- Detachering

ATKB Assen
Weiersloop 9
9401 DZ Assen

ATKB Middelharnis
Prins Bernhardlaan 147
3241 TA Middelharnis

ATKB Waardenburg
Koeweistraat 7
4181 CD Waardenburg

ATKB Zoetermeer
Baron de Coubertinlaan 3
2719 EN Zoetermeer

T 088 11 53 200
www.at-kb.nl
info@at-kb.nl

BIJLAGE 1

Auteur : Esther Schiedon (ATKB)
Vrijgave : Pim Godschalk (ATKB)

Kenmerk: 20171556/not01
Versie: 1
Datum: 5 september 2019

1 PLANVOORNEMEN

Aanleiding
De gemeente Leidschendam-Voorburg is bezig met de voorbereidingen van een planologische procedure voor het glastuinbouwgebied Meeslouwerpolder. Het voornemen is om middels een bestemmingsplanwijziging de mogelijkheid te bieden aan tuinders om hun bedrijf te saneren, in ruil voor woningbouw. Hierbij kunnen sloopwerk en mogelijk herverkaveling plaatsvinden. De vrijgekomen grond zal bestemd worden voor woningbouw. Om dit mogelijk te maken is een bestemmingsplanwijziging nodig.

De omliggende polder maakt tevens onderdeel uit van het bestemmingsgebied, maar blijft in gebruik als polder. Er is geen toename in bebouwd gebied voorzien. Het gaat alleen om een functiewijziging van bestaande verharde en bebouwde gebieden.

Beschrijving bestemmingsgebied
Binnen het bestemmingsgebied (zie figuur 1) zijn vier deelgebieden onderscheiden.

Figuur 1. Ligging plangebied en indeling deelgebieden. Bron ondergrond: Google Maps.

1. Tuinbouwweg
   Binnen dit deelgebied zijn voornamelijk glastuinbouw, woningen, bedrijfspanden en schuren aanwezig. Ook ligt er één boerderij.

2. Veilingweg/Huyssitterweg
   Dit deelgebied is centraal gelegen binnen het plangebied, door het gebied lopen de Veilingweg en Huyssiterweg. Binnen de grenzen zijn voornamelijk glastuinbouw, woningen, bedrijfspanden en schuren aanwezig.

3. Polder noordoost
   Dit deelgebied omvat alle weilanden aan de noordoostzijde van het plangebied.

4. Polder zuidwest
   Dit deelgebied omvat alle weilanden aan de zuidwestzijde van het plangebied; er is ook een boerderij met paardenren aanwezig.

De vegetatie in deelgebieden 3 en 4 bestaat hoofdzakelijk uit een zeer monotone grasbegroeiing; er zijn vrijwel geen kruiden aanwezig. Langs de watergangen zijn zeer beperkt oeverplanten als gele lis, rietgras en mogelijk zwanenbloem aanwezig. Enkele percelen in deelgebied 3 worden beweid met schapen; in deelgebied 4 worden de meeste percelen beweid met schapen of paarden. De poldersloten zijn vrij smal en recht, hebben weinig doorzicht en steile oevers. De wetering waar de smalle sloten op uitkomen is een stuk breder (4 meter) en dieper.

2 IMPLICATIES GEBIEDENBESCHERMING

In het kader van het planvoornemen is reeds een quickscan Wet natuurbescherming uitgevoerd (ATKB-rapport, kenmerk: 20171556/rap01, d.d. 14 maart 2018). Ten aanzien van de gebiedenbescherming is hierbij het volgende geconcludeerd:

- Het is noodzakelijk om te toetsen aan de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied De Wilck (een voortoets). Dit aangezien de aangewezen niet-broedvogels van Natura 2000-gebied De Wilck (op circa 6 kilometer van het plangebied) binnen het plangebied kunnen foerageren en/of rusten;

- Het is noodzakelijk om te toetsen op eventuele effecten op belangrijke weidevogelgebieden. Binnen de grenzen van het plangebied is belangrijk weidevogelgebied aanwezig. Directe effecten op dit gebied zijn uitgesloten, omdat deze delen niet betrokken worden in de toekomstige ontwikkeling. Ze blijven dus onaangetast. Indirecte effecten als gevolg van verstoring zijn niet met zekerheid op voorhand uit te sluiten.

  Het is niet noodzakelijk om te toetsen aan effecten op het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit aangezien het plangebied buiten de grenzen van het NNN is gelegen en het NNN in de provincie Zuid-Holland geen externe werking kent.

In deze notitie wordt de bestemmingswijziging getoetst aan de doelstellingen van het Natura 2000-gebied De Wilck (hoofdstuk 3) en wordt getoetst aan het belangrijk weidevogelgebied (H4).

Overigens wordt in deze notitie niet getoetst aan eventuele effecten van stikstofuitstoot. Dit is niet mogelijk omdat er nog geen concrete ontwikkelingen bekend zijn. Dit zal per ontwikkeling daarom separaat moeten worden getoetst conform het op dat moment geldende juridische kader.

3 VOORTOETS N2000-GEBIED DE WILCK

Achtergrond
In de nabijheid van het plangebied ligt het Natura 2000-gebied de Wilck (zie figuur 2). De afstand tussen het gebied Meeslouwerpolder en dit N2000-gebied is circa 6 km. Het gebied is aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn en heeft doelstellingen voor de kleine zwaan en smient. De voortoets is bedoeld als nadere analyse om te bepalen of het planvoornemen mogelijk negatieve effecten heeft op de doelstellingen in dit gebied.

Figuur 2. Ligging plangebied (rood omlijnd, bij benadering weergegeven) ten opzichte van Natura 2000-gebied De Wilck (geel gearceerd). Bron ondergrond:
https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapsgebied.aspx?id=n2k102&groep=9.

Beschrijving De Wilck
Het gebied De Wilck is een veenweidegebied, bestaande uit vochtige en natte graslanden.

Natura 2000-waarden
De Wilck is als Vogelrichtlijngebied aangewezen vanwege de kleine zwaan. De soort broedt in Noord-Rusland en volgt tijdens de trek een route via een reeks van meren. Wanneer de soort in oktober in Nederland verschijnt, verspreidt ze zich eerst over Noord-Nederland (Lauwersmeer) en vervolgens over de randmeren. Daarna trekken de kleine zwanen naar foerageergebieden in Noord-Nederland, de Flevopolders, Zeeland en Zuid-Holland. Vervolgens vindt vaak een beweging plaats in de richting van het rivierengebied, veelal gecombineerd met wegtrek naar de Britse Eilanden. In maart zijn de meeste kleine zwanen weer verdwenen. In De Wilck verbleven tot voor enkele jaren in de winter geregeld tot enige honderden individuen van deze schaarse Arctische broedvogel. Deze foerageerden en rustten in het gebied en zochten ook in de omgeving van De Wilck naar voedsel. Tegenwoordig is het aantal kleine zwanen in De Wilck gedaald tot hoogstens enkele tientallen. De afname van het aantal kleine zwanen doet zich in heel Nederland voor en heeft te maken met een verminderd broedsucces in de noordelijke streken. (bron: gebiedendatabase Alterra)

De betekenis van het Natura 2000-gebied voor andere doortrekkers en wintergasten neemt de laatste jaren juist sterk toe. Zo verblijven er in de winter duizenden smienten. De smient is, evenals de kleine zwaan, binnen De Wilck aangewezen. (bron: gebiedendatabase Alterra)

De doelstellingen voor de kleine zwaan en smient zijn als volgt:

A037 Kleine zwaan

Doel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 10 vogels (seizoensgemiddelde) voor het foerageergebied en gemiddeld 160 vogels (seizoensmaximum) voor het gebied als slaapplaats.
Toelichting	Het gebied heeft met name een functie als foerageergebied en als slaapplaats. Aantallen fluctueren sterk en er is geen duidelijke trend. Handhaving van de huidige situatie is voldoende ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding, omdat het landelijke aantalsverloop vooral door omstandigheden in de broedgebieden wordt gestuurd.

A050 Smient

Doel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.100 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting	Het gebied heeft voor de smient met name een functie als slaapplaats en als foerageergebied. Sinds de jaren tachtig zijn de aantallen sterk toegenomen. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

Overige natuurwaarden
In de trektijd verblijven duizenden kieviten en goudplevieren in De Wilck. Door het open grasland karakter, de kruidenrijkdom en de hoge waterstand is het gebied in het voorjaar zeer aantrekkelijk voor broedende weidevogels. Talrijk zijn de grutto, tureluur, scholekster en kievit. Daarnaast broeden er veel eenden, waaronder slobeend, krakeend en zomertaling. De drastische afname in aantallen weidevogels lijkt vooralsnog aan De Wilck voorbij te gaan. Zo gaat het met de populatie van de grutto in het gebied goed (de populatie is redelijk stabiel met ongeveer 70 broedparen per jaar), terwijl deze soort als broedvogel in heel Nederland met zo'n 30 % is afgenomen. (bron: gebiedendatabase Alterra)

<u>Potentiële functie plangebied voor Natura 2000-waarden</u>
In de quickscanrapportage is aangegeven dat deelgebied 3 en 4 van het plangebied mogelijk van belang kunnen zijn als foerageer- en/of rustgebied voor (binnen De Wilck aangewezen) kleine zwaan en smient. Eventuele verstoring van foeragerende en/of rustende vogels als gevolg van het voornemen kan middels externe werking invloed hebben op de instandhoudingsdoelstellingen.

Uit de doelstellingen voor de kleine zwaan blijkt dat de draagkracht van De Wilck voor het aantal rustende/slapende dieren groter is dan de draagkracht voor het aantal foeragerende dieren. Hieruit blijkt dat de kleine zwanen (die binnen De Wilck rusten/slapen) grotendeels buiten De Wilck foerageren. Voor smienten is een dergelijke conclusie op basis van de geformuleerde doelstellingen niet direct te trekken. Het is echter zeer aannemelijk dat ook smienten gebruikmaken van de omgeving van De Wilck. Over het algemeen kan gesteld worden dat veel niet-broedvogels uit Natura 2000-gebieden buiten Natura 2000-gebieden foerageren (en in mindere mate, rusten/slapen). Uit de literatuur is bekend dat de maximale foerageerafstand voor de kleine zwaan en smient (buiten het broedseizoen) respectievelijk 12 en 11 kilometer betreft (bron: Van der Vliet *et al*.). Het plangebied is (met een afstand van circa 6 kilometer van De Wilck) binnen de maximale foerageerafstanden van de kleine zwaan en smient gelegen. Anderzijds kan op basis van de maximale foerageerafstanden natuurlijk tevens worden geconcludeerd dat vogels die in De Wilck foerageren in de omgeving (bijvoorbeeld binnen of nabij het plangebied) kunnen slapen/rusten.

Verspreidingsgegevens kleine zwaan & smient

Verspreiding kleine zwanen
Raadpleging van de NDFF[1] (Nationale Databank Flora en Fauna) toont dat binnen het plangebied in de afgelopen drie jaar geen waarnemingen van de kleine zwaan zijn gedaan. In Vogelplas Starrevaart zijn in de herfst en winter wel diverse waarnemingen van kleine zwanen ingevoerd (waarnemingen van enkele tot tientallen dieren). Deze vogelplas bevindt zich aan de overzijde (noordzijde) van de A4. Blijkens oude telgegevens fungeert Vogelplas Starrevaart voor de kleine zwaan als overnachtingsgebied. De vogels arriveren doorgaans ver na zonsondergang; het vertrek is vervolgens veelal tot twee uur na zonsopgang (bron: website Vogelwerkgroep Vlietland - Wintervogeltellingen in Zuid-Holland 1987/88, 1988/89 en 1989/90, K. Mostert, R. ter Horst, A. van Heerden, 1991). Het late vertrek in de ochtend tezamen met het feit dat de Vogelplas is gericht op het bekijken van vogels (o.a. met uitkijktoren) verklaart dat de rustende kleine zwanen op deze plas veelvuldig zijn ingevoerd in de NDFF.

Overdag foerageren kleine zwanen in het uitgestrekte poldergebied (bron: website Vogelwerkgroep Vlietland - Waarnemingen van Kleine Zwanen in de polders rond Zoeterwoude (ZH) in de winter van 1993/'94, Jaap van der Linden). In het polderlandschap rondom het plangebied (aan de zuidzijde van de A4) zijn wel enkele waarnemingen van kleine zwanen ingevoerd. Het gaat hierbij om enkele kleine zwanen op (veelal) enkele honderden meters afstand van het plangebied. Aangezien kleine zwanen overdag foerageren en zodoende niet onopgemerkt zullen blijven, wordt verwacht dat de telgegevens uit de NDFF ten aanzien van foeragerende kleine zwanen goed bruikbaar zijn.

Verspreiding smienten
Raadpleging van de NDFF[1] toont dat smienten de afgelopen 3 jaar slechts één keer binnen het plangebied zijn ingevoerd. Het gaat hierbij om een waarneming van 16 smienten in deelgebied polder noordoost. Alle overige waarnemingen van smienten concentreerden zich in Vogelplas Starrevaart en gedeeltelijk in recreatiegebied Vlietland. Het gaat hierbij om waarnemingen van enkele tientallen tot duizenden smienten. Deze beide gebieden bevinden zich aan de overzijde (noordzijde) van de A4. Blijkens oude telgegevens fungeert Vogelplas Starrevaart voor de smient als rustgebied. In tegenstelling tot de kleine zwaan is de smient overdag aan het rusten, het verenkleed aan het verzorgen en aan het baltsen. (bron: website Vogelwerkgroep Vlietland - Jack Boogmans. Kosten-effectiviteitsonderzoek van verzamelplaats inventarisaties van Smienten ten behoeve van biologische meetnetten. Verslag van een doctoraalonderzoek bij milieubiologie, Rijksuniversiteit Leiden, 1988)

Foerageren doen de smienten 's nachts in het omliggende polderlandschap. In het polderlandschap rondom het plangebied (aan de zuidzijde van de A4) zijn enkele waarnemingen van smienten ingevoerd. Het gaat hierbij om enkele tot honderden smienten op minimaal 600 meter afstand van het plangebied. De grootste aantallen zijn geteld in/rond het belangrijk weidevogelgebied ten oosten van het plangebied (op minimaal 1 kilometer afstand van het plangebied); dit betroffen met name waarnemingen van pleisterende/rustende smienten. De verwachting is echter dat de telgegevens uit de NDFF (als gevolg van het nachtelijke foerageren van de smienten) geen goed beeld geven van de foeragerende smienten, maar enkel van rustende smienten.

Nadere analyse foerageergebied smient
Het is goed mogelijk dat de smienten uit De Wilck in de nacht de polder binnen/nabij het plangebied in gaan om te foerageren. Aangezien nachtelijke tellingen van smienten niet voorhanden zijn, is de aanwezigheid van foerageergebied van de smient binnen/nabij het plangebied middels een nadere geschiktheidsanalyse in beeld gebracht. Hierbij is allereerst bekeken welke eisen smienten stellen aan het foerageergebied:

Eisen foerageergebied smient
Smienten zijn zeer kieskeurig bij de selectie van foerageergebieden. Smienten selecteren vochtige graslanden met open water in de directe omgeving als foerageergebied. Hierbij hebben ze een voorkeur voor kort gras (circa 2-3 cm); gras van meer dan 6 cm werd in onderzoek in de Zaanstreek

[1] Raadpleging op 1 juli 2019. Waarnemingen tot 3 jaar terug in een straal van 3 kilometer rond het plangebied.

niet begraasd. Graslanden met relatief zachte grassoorten als Poa trivialis (Ruw beemdgras), Alopecurus geniculatus (Geknikte Vossenstaart) en Agrostis stolonifera (Fioringras) hebben de voorkeur boven die met Lolium perenne (het veel voorkomende Engels raaigras) en Poa annua (Straatgras). Overigens geldt voor kleine zwanen juist dat graslanden met het eiwitrijke Engelse raaigras de voorkeur hebben. De smient lijkt daarnaast een voorkeur te hebben voor open landschapstypen. In de overwinteringsgebieden foerageren smienten vrijwel altijd in open landschappen. In deze landschappen komen grote concentraties voor bij een combinatie van open water, geschikte foerageerterreinen en weinig verstoring. Smienten hebben in binnendijkse gebieden een voorkeur voor laaggelegen vochtige graslanden. De voorkeur gaat daarnaast uit naar een polder met een netwerk van watergangen of sloten van minimaal 3 meter breed, zodat er voldoende water beschikbaar is om te drinken en om veiligheid te bieden bij verstoring. (bron: Kleyheeg & Van den Bremer, 2018)

Geschiktheid polderlandschap binnen/nabij het plangebied
Het gebied tot 1 kilometer[2] rond het plangebied wordt beoordeeld op geschiktheid als foerageergebied voor de smient.

Op basis van het veldbezoek van 8 augustus 2018 wordt geconcludeerd dat het polderlandschap binnen het projectgebied slechts matig geschikt foerageergebied voor de smient vormt. Er wordt onderscheidt gemaakt tussen het gedeelte wat onderdeel uitmaakt van belangrijk weidevogelgebied en de overige agrarische graslanden (zie figuur 4 voor de ligging van het belangrijk weidevogelgebied).

Belangrijk weidevogelgebied binnen het plangebied
Het gras staat hier vrij hoog (hoger dan 6 cm) (zie figuur 3, foto links) en bestaat het uit de soorten kweek (een redelijke harde grassoort) en gestreepte witbol (een zachte grassoort). Verder is sprake van storingskruiden als ridderzuring en perzikkruid. De watergangen zijn betrekkelijk smal (max. 3 meter) en dichtgegroeid; er is dus vrijwel geen open water aanwezig om naar toe te vluchten bij gevaar/verstoring (figuur 3, foto rechts). Er zit een hoogteverschil van ca. 50 cm tussen de hoogste en laagste percelen in het weidevogelgrasland. De laagste delen zijn redelijk vochtig (grondwaterstand ca. 10-20 cm onder maaiveld) en de hoogste delen vrij droog (grondwaterstand ca. 60-70 cm onder maaiveld).

Overige agrarische graslanden binnen het plangebied
De overige graslanden in het plangebied bestonden veelal uit één grassoort zonder kruiden. Ten tijde van het veldbezoek was het gras net gemaaid en daardoor niet op naam te brengen. Naar verwachting betreft het echter het voedergras Engels raaigras. De maaiveldhoogte varieert ook in dit gedeelte, maar er zijn minder vochtige delen dat in het weidevogelstuk.

Figuur 3. Impressie van het poldergebied binnen het plangebied op 8 augustus 2019.

[2] Dit is gebaseerd op de maximale verstoringsafstand van de smient (bron: Krijgsveld *et al.*, 2008).

Omgeving plangebied
Ten oosten van de Meeslouwerpolder ligt de Westeindepolder (op circa 1 kilometer afstand van het plangebied). Deze polder heeft meer grotere poldersloten (> 3 m) en wordt deels reeds beheerd als weidevogelreservaat. Binnen dit gebied zijn overdag meermaals honderden pleisterende smienten geteld.

De agrarische graslanden ten westen en zuiden zijn evenals het plangebied minder geschikt als foerageergebied doordat er vooral smalle watergangen zijn. Daarnaast zijn deze graslanden veelal ingezaaid met Engels raaigras.

Effectenanalyse

Effectenindicator
De effectenindicator ‘Natura 2000 – ecologische randvoorwaarden en storende factoren’ is een hulpmiddel bij activiteiten in of nabij Natura 2000-gebieden. De effectenindicator is een instrument waarmee mogelijke schadelijke effecten ten gevolge van de activiteit en plannen kunnen worden verkend. De effectenindicator geeft informatie over de gevoeligheid van soorten en habitattypen voor de meest voorkomende storende factoren.

Gebruik van de effectenindicator voor Natura 2000-gebied ‘De Wilck’ met activiteit ‘woningbouw’ leidt tot de volgende output:

Storingsfactor	1 Oppervlakteverlies	2 Versnippering	7 Verontreiniging	8 Verdroging	13 Verstoring door geluid	14 Verstoring door licht	15 Verstoring door trilling	16 Optische verstoring	17 Verstoring door mechanische effecten
Kleine Zwaan (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	...	niet gevoelig	gevoelig
Smient (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig

- zeer gevoelig
- gevoelig
- niet gevoelig
- n.v.t.
- ... onbekend

Uit de effectenindicator blijkt dat de kleine zwaan en smient gevoelig zijn voor enkele van de verstoringseffecten die bij woningbouw (kunnen) optreden, namelijk: verontreiniging, licht en verstoring door mechanische effecten. Er is geen sprake van een sterke gevoeligheid voor verstoringseffecten. In lijn hiermee is de smient in de rapportage van Krijgsveld *et al.* (2008) als een soort met een gemiddelde verstoringsgevoeligheid beschreven. Hierbij worden graslanden als habitats met een gemiddelde verstoringsgevoeligheid aangeduid, terwijl grote wateren een grote verstoringsgevoeligheid hebben. Voor de kleine zwaan zijn in Krijgsveld *et al.* (2008) geen verstoringsgevoeligheden opgenomen.

Rustgebied kleine zwaan en smient
Aan de noordzijde van de A4 bevindt zich Vogelplas Starrevaart; hier rusten grote aantallen smienten en (in mindere mate) kleine zwanen. Door de tussenliggende 6-baans snelweg (welke fungeert als barrière voor verstoringseffecten als gevolg van de woningbouw) worden effecten op rustende kleine zwanen en smienten in de Vogelplas Starrevaart (e.o.) uitgesloten. Overige rustgebieden voor concentraties van kleine zwanen en smienten zijn in de omgeving van het plangebied (tot 1 kilometer afstand) niet aanwezig.

Foerageergebied kleine zwaan
Het polderlandschap met (overwegend) Engels raaigras (nabij het plangebied en naar verwachting ook binnen het plangebied[3]) is geschikt als foerageergebied voor de kleine zwaan; deze zijn in lage aantallen ook enkele keren op korte afstand (enkele tot honderden meters) van het plangebied waargenomen. Verstoring van het polderlandschap binnen/nabij het plangebied (als gevolg van de bouw van de woningen, maar tevens als gevolg van de toename in menselijke activiteit in de gebruikersfase, zoals spelende kinderen, autoverkeer e.d.) heeft echter zeker geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor kleine zwanen tot gevolg. Dit aangezien de aantallen kleine zwanen die foeragerend zijn waargenomen slechts beperkt zijn en kleine zwanen niet erg gevoelig zijn voor verstoring. Er blijft daarnaast in de wijde omgeving meer dan voldoende geschikt foerageergebied over om (tezamen met het foerageergebied in De Wilck) een populatie van 160 kleine zwanen (zie doelstelling De Wilck) te dragen. Overigens wordt het landelijke aantalsverloop van de kleine zwaan vooral door omstandigheden in de broedgebieden gestuurd; de relatief beperkte tijdelijke afname van beschikbaar foerageergebied (die kan optreden rondom het plangebied tijdens een herontwikkeling) heeft zodoende sowieso geen gevolgen voor de aantalsontwikkeling van de kleine zwaan.

Foerageergebied smient
Het polderlandschap binnen en nabij het plangebied is voor de smienten slechts matig geschikt als foerageergebied. Dit heeft o.a. te maken met de nabijgelegen bebouwing, de overwegend hardere grassoorten op de graslandpercelen[4] en het systeem met smalle sloten. De verwachting is dan ook dat smienten niet tot nauwelijks van het polderlandschap binnen/nabij het plangebied gebruikmaken. Verstoring van het polderlandschap binnen/nabij het plangebied (als gevolg van de bouw van de woningen, maar tevens als gevolg van de toename in menselijke activiteit in de gebruikersfase) heeft mogelijk wel enige verstoring van enkele smientexemplaren tot gevolg, maar leidt zeker niet tot negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Er blijft in de wijde omgeving meer dan voldoende geschikt(er) foerageergebied voorhanden (tezamen met het foerageergebied in De Wilck) om een populatie van 2.100 smienten (zie doelstelling De Wilck) te dragen. Een voorbeeld van een ander geschikt foerageergebied voor smienten buiten De Wilck vormt de Westeinderpolder, ten oosten van het plangebied.

Conclusie
Het planvoornemen heeft geen (significant) negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen van de kleine zwaan en smient tot gevolg. Er is daarom vanuit het onderdeel gebiedenbescherming van de Wet natuurbescherming (Hoofdstuk 2 Wet natuurbescherming) geen belemmering voor de uitvoerbaarheid van het nieuwe bestemmingsplan. Een vergunningaanvraag is niet noodzakelijk[5].

[3] De aanwezigheid van Engels raaigras binnen het plangebied (de 'overige agrarische percelen' binnen het plangebied) kon tijdens het veldbezoek van 8 augustus niet worden bevestigd, aangezien het gras op de agrarische percelen zeer kort was gemaaid;
[4] Er is overwegend sprake van hardere grassoorten als Engels raaigras en kweek. Uitzondering hierop vormt de aanwezigheid van gestreepte witbol in het weidevogelgrasland binnen het plangebied.
[5] Eventuele effecten door stikstofdepositie zijn niet beoordeeld, zie ook hoofdstuk 2

4 TOETSING BELANGRIJK WEIDEVOGELGEBIED DE WILCK

Achtergrond
Binnen de grenzen van het plangebied is een oppervlak aangewezen als belangrijk weidevogelgebied (zie figuur 4). De toetsing is bedoeld als nadere analyse om te bepalen of het planvoornemen mogelijk negatieve effecten heeft op de wezenlijke kenmerken en waarden van het belangrijk weidevogelgebied.

De provincie Zuid-Holland is één van de provincies met de hoogste weidevogeldichtheden. Dit betekent dat de provincie Zuid-Holland een bijzondere verantwoordelijkheid heeft voor de instandhouding van deze populatie. Zodoende zijn belangrijke weidevogelgebieden aangewezen. Dit zijn gebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland, met een specifieke maatschappelijke verantwoordelijkheid voor karakteristieke en kwetsbare vogels. Deze gebieden worden beschermd middels de Visie Ruimte en Milieu, waardoor de beleidsregel compensatie natuur, recreatie en landschap Zuid-Holland van toepassing is.

Binnen belangrijke weidevogelgebieden dient de functie voor weidevogels beschermd te worden. Deze gebieden zijn zodanig aangeduid op grond van de hoge weidevogeldichtheid die daar nu aanwezig is of in het recente verleden aanwezig was.

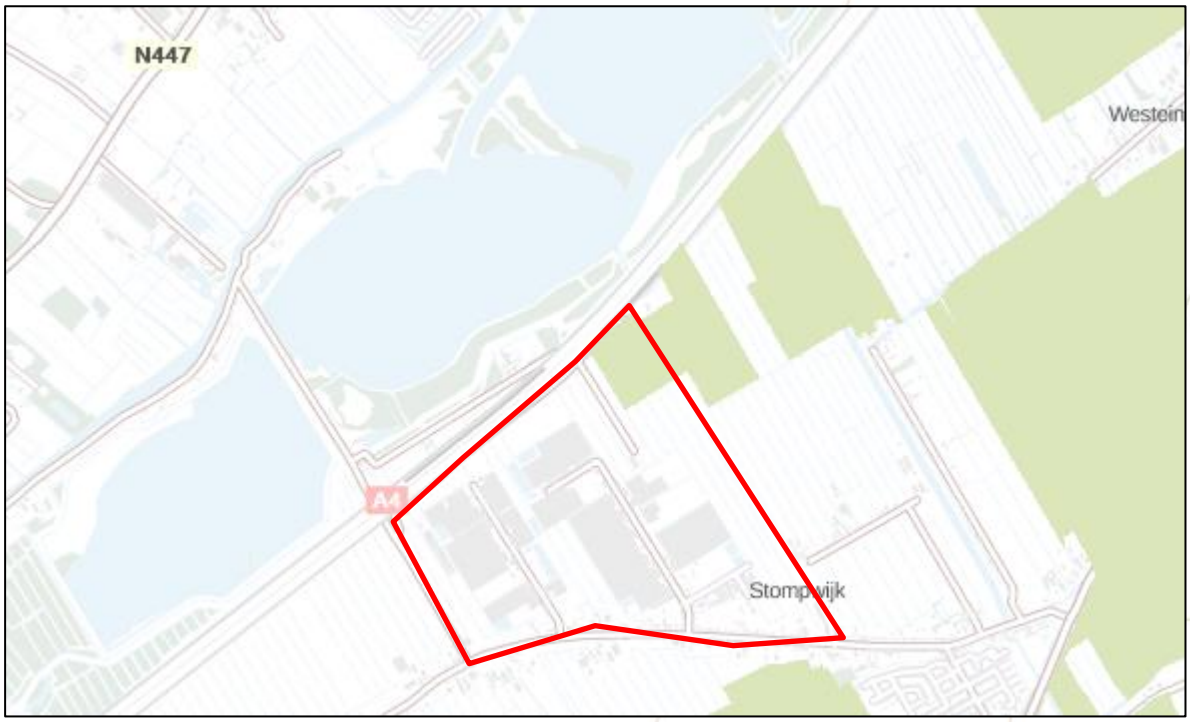

Figuur 4. Belangrijke weidevogelgebieden (groen) in omgeving plangebied (rood) (bron: Natuurbeheerplan 2018 op provinciale Geoviewer).

Beschrijving weidevogelgebied
De wezenlijke kenmerken en waarden van het belangrijk weidevogelgebied zijn de hoge weidevogeldichtheden alsmede de factoren die deze dichtheden bepalen, zoals het agrarisch (grasland)gebruik, de waterhuishouding, de landschapsstructuur, openheid en rust. Uit onderzoek blijkt dat weidevogels pas gedijen als aan álle factoren aandacht wordt geschonken en de gebieden groot genoeg zijn.

In de huidige situatie is binnen het belangrijk weidevogelgebied binnen het plangebied sprake van een redelijk kruidenrijk en gevarieerd grasland. De dominante grassoorten zijn kweek en gestreepte witbol. De meest zuidelijke delen zijn vrij vochtig (10-20 cm -mv), maar richting de A4 stijgt de maaiveldhoogte en is het grasland droger. De oevers van de watergangen zijn rijk begroeid met

helofyten. Door de aanwezigheid van kassen is de openheid beperkt en als gevolg van de nabijgelegen A4 is reeds sprake van verstoring.

Op basis van bovenstaande beschrijving wordt geconcludeerd dat de omstandigheden voor weidevogels niet optimaal zijn, maar dat met name de zuidelijkere delen van het weidevogelgebied (als gevolg van de vochtigere omstandigheden en grotere afstand tot verstoringsbronnen) wel enige potentie bieden voor weidevogels.

Verspreidingsgegevens weidevogels
Raadpleging van de NDFF[6] toont dat binnen het belangrijk weidevogelgebied (dat binnen het bestemmingsgebied is gelegen) in de afgelopen 5 jaar geen waarnemingen van weidevogels bekend zijn. Binnen het belangrijk weidvogelgebied blijkt geen sprake te zijn van een BMP-telvlak met toegankelijke gegevens. Wel is door de provincie Zuid-Holland in 2015 een nulmeting in het kader van Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer binnen het plangebied uitgevoerd (Van der Goes en Groot, kenmerk: 2015-20, d.d. 21 maart 2016). Het plangebied maakt in de nulmeting uit 2015 onderdeel uit van het telgebied Haaglanden. Raadpleging van de telgegevens toont dat er in 2015 geheel geen weidevogels binnen het plangebied zijn aangetroffen.

Tevens zijn telgegevens van een nabijgelegen telvak van Sovon ingezien (zie figuur 5). Op basis van de telgegevens van Sovon (2015) is het aantal broedende weidevogels per hectare in het telgebied van Sovon berekend (zie tabel 1). Met deze gegevens ontstaat een algemene indicatie van de dichtheid per soort per hectare. Overigens is het telvlak van Sovon in de provincie Zuid-Holland niet aangewezen als belangrijk weidevogelgebied.

Figuur 5. Telvlak Sovon.

[6] Raadpleging op 8 juli 2019. Waarnemingen tot 5 jaar terug.

Tabel 1. Telgegevens BMP-telling Sovon in 2015.

Soorten	Aantal broedterritoria in 2015	Oppervlak (in ha)	Dichtheid (#/ha)
Grutto	30	48	0,63
Kemphaan	0		0
Kievit	82		1,7
Scholekster	15		0,3
Slobeend	8		0,2
Tureluur	15		0,31
Veldleeuwerik	0		0
Watersnip	0		0
Zomertaling	0		0

Uit de telgegevens (zie tabel 1) blijkt dat binnen het Sovon-telvlak met name kieviten en grutto's worden gezien. Een opvallend verschil tussen het plangebied (waar geen weidevogels zijn geteld in 2015) en het oostelijk gelegen Sovon-telvlak is de aanwezigheid van vochtigere percelen en een uitgebreid slotensysteem (met sloten breder dan 3 meter) binnen het Sovon-telvlak.

Huidige verstoring belangrijk weidevogelgebied binnen plangebied

Ondanks dat tijdens de nulmeting in 2015 geen weidevogels binnen het aangewezen belangrijk weidevogelgebied binnen het plangebied zijn geteld, wordt in onderstaande paragrafen kort ingegaan op de huidige verstoring en toekomstige verstoring van het plangebied. Dit om het gevolg van het planvoornemen voor eventuele (toekomstige) weidevogels binnen het plangebied te kunnen onderbouwen.

Het weidevogelgebied grenst aan de A4. Dit zorgt momenteel voor verstoring door geluid, licht en verkeersbewegingen. Voor verstoring door wegverkeer stelt de Commissie voor de m.e.r. in 2012 dat bij snelwegen (> 10.000 mvt/etmaal) een verstoringsafstand van 500 -750 meter moet worden gehanteerd. Deze verstoringsafstand is gebaseerd op de verstoring door licht, geluid en optische verstoring tezamen. Dit betekent dat de verstoring als gevolg van de ligging aan de A4 het gehele aangewezen weidevogelgebied beïnvloed.

Ook opgaande elementen in de omgeving van het weidevogelgebied (bomen en bebouwing) zorgen voor verstoring. In onderzoek van Veer (2008) zijn verstoringsafstanden van weidevogels voor gebouwen en bomen opgenomen. Deze bedragen respectievelijk 175 en 250 meter. Uit de uitgevoerde quickscan en Google maps-beelden blijkt dat in de huidige situatie in de omgeving van het weidevogelgebied reeds bomen en bebouwing binnen de gehanteerde verstoringsafstanden aanwezig zijn. Een potentieel belangrijke verstoringsbron voor de weidevogels vormt camping en bootverhuurbedrijf De Merenburger, circa 100 meter ten noordwesten van het belangrijk weidevogelgebied.

Conclusie verstoring in huidige situatie

In de huidige situatie is sprake van een aanzienlijke mate van verstoring van het belangrijk weidevogelgebied binnen het plangebied.

Toekomstige verstoring belangrijk weidevogelgebied

Aanlegfase

Toegangswegen richting het te bebouwen plangebied lopen vanaf de zuidelijk gelegen Doctor van Noorstraat (buiten het zicht van eventuele weidevogels binnen het belangrijk weidevogelgebied). Zodoende wordt geen extra verstoring als gevolg van bouwverkeer verwacht.

De inzet van bouwwerktuigen op de locatie kan leiden tot verstoring van weidevogels. Bij een hoge mate van geluidsproductie tijdens de bouw (de heiwerkzaamheden zijn hierbij kaderstellend) kunnen eventuele broedende weidevogels in belangrijk weidevogelgebied binnen en nabij het plangebied tijdens de aanleg worden verstoord. Daarbij moet wel worden aangemerkt dat er op dit moment geen weidevogels lijken te broeden in het belangrijk weidevogelgebied.

Gebruikersfase
In de toekomst blijft de hoeveelheid bebouwd oppervlak gelijk; de polder blijft behouden. Er is zodoende geen sprake van een toename aan opgaande elementen die een toename in de verstoring van weidevogels kunnen veroorzaken.

Toegangswegen richting de toekomstige woningen lopen vanaf de zuidelijk gelegen Doctor van Noortstraat (buiten het zicht van eventuele weidevogels binnen het belangrijk weidevogelgebied). Zodoende wordt geen extra verstoring als gevolg van verkeer van en naar de toekomstige woonwijk verwacht.

Door de geplande woningbouw dient rekening te worden gehouden met een eventuele toename van wandelaars in de omgeving van het weidevogelgebied. Dit zal met name gaan om bewoners die hun hond uitlaten. Een analyse van het huidige aanbod aan wegen en wandelpaden toont dat er momenteel geen mogelijkheden zijn om te wandelen binnen of nabij het belangrijk weidevogelgebied. Polder Noordoost (waarbinnen het belangrijk weidevogelgebied is gelegen) is niet toegankelijk voor derden; om deze polder te betreden dient men over het grondeigendom van agrariërs te gaan. De gewijzigde bestemming van de percelen waar nu glastuinbouw is gevestigd, zal geen toename als gevolg van recreërende bewoners of bewoners die de hond uitlaten teweeg brengen.

Conclusie verstoring in toekomstige situatie
In de aanlegfase kan verstoring van broedende weidevogels optreden. In de toekomstige eindsituatie is geen toename in de verstoring van broedende weidevogels voorzien.

<u>Conclusie: aantasting belangrijk weidevogelgebied?</u>
Het aangewezen belangrijk weidevogelgebied blijft behouden als polderlandschap; directe effecten dan wel blijvende effecten zijn zodoende uitgesloten.

In de huidige situatie is reeds sprake van een flinke mate van verstoring van het belangrijk weidevogelgebied. Dit als gevolg van de glastuinbouw, de snelweg A4 en De Merenburger. Dit kan ook verklaren waarom er in 2015 geen weidevogels als broedvogel zijn waargenomen. In de toekomstige situatie wordt enkel in de aanlegfase een (tijdelijke) toename van verstoring voorzien. Met name de heiwerkzaamheden zijn hierbij van belang. Door de heiwerkzaamheden buiten het broedseizoen van weidevogels (half maart t/m juni) uit te voeren, kan worden uitgesloten dat (indien zich toch enkele broedende weidevogels binnen het belangrijk weidevogelgebied vestigen) sprake is van een tijdelijke verstoring van het weidevogelgebied. Deze beperking hoeft niet te gelden als uit aanvullende tellingen blijkt dat er (nog steeds) geen weidevogels in het gebiedje broeden.

Opgemerkt wordt dat een tussentijdse vestiging van weidevogels binnen het plangebied niet direct wordt voorzien. Vermoedelijk zullen weidevogels bij voorkeur broeden binnen het weidevogelgebied ten oosten van het plangebied (op circa 1 kilometer afstand); hier is sprake van vochtiger percelen en een uitgebreider slotensysteem. Tevens vindt hier gedeeltelijk reeds weidevogelbeheer plaats. Gezien de afstand tot het oostelijke weidevogelgebied worden effecten op dit (reeds in gebruik zijnde) weidevogelgebied als gevolg van het planvoornemen (waaronder de heiwerkzaamheden) uitgesloten.

5 LITERATUUR

Gebiedendatabase Alterra:
https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=9&id=n2k102)

Van der Vliet *et al.* Maximale foerageerafstanden. Op een rij gezet voor 97 beschermde vogelsoorten.

Website Vogelwerkgroep Vlietland:
https://sjaak.home.xs4all.nl/vwgvl/index.html

Website vogelbescherming:
www.vogelbescherming.nl

Kleyheeg & Van den Bremer, 2018. Leefgebied van Smient in Natura 2000-gebied Rijntakken. Sovon-rapport 2018/51. Website: https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/rap_2018-51_leefgebied-smient-rijntakken.pdf

Effectenindicator:
https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatorappl.aspx?subj=effectenmatrix&tab=1

Krijgsveld *et al*. 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie.

https://www.commissiemer.nl/projectdocumenten/00000379.pdf